

Bachelorproef:

Grip op groei: het versterken van planningsvaardigheden via een zelfontwikkelde tool binnen zelfregulerend leren

Student: De Kuyper Greet
Promotor: Decroos Liesbet
Indiendatum: 6/06/2025

Voorwoord

Mijn naam is Greet De Kuyper en deze bachelorproef situeert zich binnen de opleiding Educatieve Bachelor Secundair Onderwijs. Vanuit een grote passie voor het ondersteunen van leerlingen in hun leerproces, groeide mijn interesse in het thema zelfregulerend leren. Ik geloof sterk dat het aanleren van verantwoordelijkheid en het vinden van een gezonde balans tussen school en vrije tijd cruciaal is voor hun ontwikkeling.

Deze bachelorproef is ontstaan vanuit observaties tijdens mijn stages en ervaringen binnen mijn eigen gezin. Het werd al snel duidelijk hoe uitdagend plannen kan zijn voor jongeren, wat mij inspireerde om hier dieper op in te gaan.

Graag wil ik mijn promotor, mevrouw Liesbet Decroos, bedanken voor de waardevolle feedback, de vele tips en de aanmoediging onderweg. Ik durf te zeggen dat deze bachelorproef misschien wel een van de grootste uitdagingen was binnen mijn opleiding. Daarnaast ben ik dankbaar voor de begeleiding van mevrouw Tiny De Mulder, leerkracht en leerlingbegeleider op Portus Berkenboom, voor haar betrokkenheid en ondersteuning bij de ontwikkeling en uitvoering van mijn tool.

Ook wil ik alle docenten bedanken die me tijdens de opleiding wisten te motiveren en inspireren, hun inzet heeft zeker bijgedragen aan het bereiken van dit einddoel. Een speciaal woord van dank gaat uit naar mijn medestudent Xenia De Graef, met wie ik deze opleiding ben gestart. Haar luisterend oor en eindeloze telefoontjes gaven me telkens opnieuw de zekerheid en hulp die ik nodig had.

Tot slot gaat mijn oprechte dank uit naar mijn partner en kinderen, voor hun eindeloos geduld, begrip en steun. Ze hebben me drie jaar lang gemist als spilfiguur in het gezin, maar bleven me steunen, meedragen en zelfs mijn stressmomenten met de nodige humor en liefde verdragen.

Ik wens u een aangename en inspirerende leeservaring toe.

Greet De Kuyper

Inhoudsopgave

Education.....	1
Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Abstract	4
1 Inleiding.....	6
2 Probleemstelling	7
2.1 Praktijkprobleem en theoretisch kader.....	7
2.1.1 Wat is zelfregulerend leren?.....	8
2.1.2 Cognitie.....	9
2.1.3 Metacognitie.....	9
2.1.4 Motivatie	10
2.1.5 Belangrijke componenten van zelfregulerend leren.....	10
2.2 Zelfregulerende vaardigheden.....	12
2.2.1 Soorten vaardigheden:.....	12
2.3 De leraar bij zelfregulerend leren	14
2.4 Valkuilen bij zelfregulerend leren	15
2.5 De leerling in de B-stroom.....	15
2.5.1 Zelfregulatie als hefboom voor leerwinst	15
2.6 Onderzoeksdoel en onderzoeksvraag	16
3 Aanpak.....	18
4 Resultaten.....	20
4.1 Observaties	20
4.2 Interviews	21
4.3 Enquête bij leerkrachten	23
4.4 Enquête bij leerlingen	24
4.5 Bestuderen van bronnen.....	26
4.6 Ontwerp en functionaliteit van de planningstool.....	26
4.7 Ingebruikname van de planner	28
4.8 Evaluatie van de planner	29
4.9 Beantwoording van de onderzoeksvraag en deelvragen	30

5	Conclusie	32
6	Literatuurlijst	34
7	Bijlagen	38
7.1	Bijlage: Gantt – chart.....	38
7.2	Bijlage: observatieschema PLT.....	41
7.3	Bijlage: interviewleidraad leerkrachten	42
7.4	Bijlage: enquête leerkrachten.....	45
7.5	Bijlage: enquête leerlingen.....	45
7.6	Bijlage: planningstool	46
7.7	Bijlage: instructiekaart leerkrachten	48
7.8	Bijlage: enquête evaluatie planningstool	49

Abstract

- **Kern- / trefwoorden bachelorproef**

- Zelfregulerend leren
- B-stroom
- Planningsvaardigheden
- Hulpmiddel / planningstool
- Reflectie

- **Onderzoeksvraag**

Hoe moet een planningstool voor leerlingen uit de eerste graad B-stroom van Portus Berkenboom eruit zien zodat hun planningsvaardigheden, als onderdeel van zelfregulerend leren, ondersteund en versterkt worden?

- **Korte samenvatting bachelorproef**

Leerlingen uit de eerste graad B-stroom ervaren vaak moeilijkheden bij het plannen van hun schoolwerk. Ze hebben nood aan structuur, overzicht en begeleiding om hun planningsvaardigheden te ontwikkelen en hun leerproces in eigen handen te nemen. Vanuit deze problematiek werd onderzocht hoe een planningstool eruit moet zien om deze leerlingen te ondersteunen in het kader van zelfregulerend leren.

Op basis van literatuur over zelfregulatie en praktijkgerichte gegevensverzameling (enquêtes, analyses en observaties) werd een visueel toegankelijke en eenvoudige te gebruiken planner ontwikkeld. De tool werd uitgetest tijdens PLT-sessies met leerlingen uit de B-stroom. De planner bevat elementen zoals het stellen van doelen, aanduiden van deadlines, tijdsinschatting en ruimte voor vrije tijd en reflectie. Leerlingen kunnen ook hun gevoelens aanduiden en aangeven of ze hulp nodig hebben, wat leerkrachten toelaat om gericht te ondersteunen.

De planner sluit aan bij de werking van Smartschool en ondersteunt sleutelcompetentie 13: het eigen leer- en keuzeproces in handen nemen. Ook eindterm 4.7 en leerplandoel 26 worden versterkt, waarin het inzetten van (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën centraal staan. De resultaten tonen aan de planner effectief is in het ondersteunen van planningsvaardigheden en het stimuleren van eigenaarschap bij leerlingen.

De meerwaarde van deze bachelorproef ligt in het feit dat de planner niet enkel een hulpmiddel is, maar ook een begeleidingsinstrument dat leerlingen stap voor stap leert plannen, reflecteren en bijsturen. Voor verdere implementatie werd een instructiekaart ontwikkeld, zodat ook andere leerkrachten de tool kunnen inzetten in hun klaspraktijk.

- **Referentielijst:**

Dinghs, J. (2022). *Zelfregulatie en metacognitie: sturen of loslaten?* Vernieuwonderwijs. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://vernieuwonderwijs.nl/zelfregulatie-metacognitie-sturen-en-loslaten/>

Onderwijskennis. (2022, 28 maart). *Stap voor stap op weg naar zelfregulatie*. Geraadpleegd op 31 januari 2025, van <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/stap-voor-stap-op-weg-naar-zelfregulatie>

Peeters, J. (2023). *Zelfregulerend leren: Hoe? Zo!* Uitgeverij Lannoo Meulenhoff - Belgium.

Sins, P. (2024). *Zelfregulerend leren moet je actief aanleren*. Didactief. Geraadpleegd op 8 december 2024, van <https://didactiefonline.nl/blog/blonz/zelfregulerend-leren-moet-je-actief-aanleren>

Van De Pontseele, F. (2022). *Executieve functies: "Zelfgestuurd leren kan je niet zelfgestuurd leren"*. Klasse. Geraadpleegd op 31 januari 2025, van <https://www.klasse.be/526942/executieve-functies-secundair/>

- **E-mailadres:**

Vragen?

Greetje.dekuyper@gmail.com

1 Inleiding

Het idee dat leerlingen meer autonomie krijgen over hun leerproces heeft mij altijd gefascineerd. Tijdens mijn stage heb ik gezien hoe zelfregulerend leren een waardevolle meerwaarde kan bieden. Het biedt leerlingen de mogelijkheid om los te komen van het traditionele, schoolse stramien, waarin alles stapsgewijs wordt voorgeschreven. In plaats daarvan krijgen zij de kans om het heft in eigen handen te nemen en zelf verantwoordelijk te zijn voor hun leren.

Mijn interesse in dit onderwerp werd verder aangewakkerd door mijn stage-ervaring op een school waar gedeeltelijk zelfregulerend leren werd toegepast. Voor de betrokken leerkrachten was dit een nieuw concept, maar hun positieve ervaringen en enthousiasme maakten duidelijk dat deze aanpak potentie heeft. Deze vernieuwende aanpak spreekt mij aan omdat ik geloof het niet alleen bijdraagt aan hun academische groei, maar ook aan de ontwikkeling van belangrijke levenswaardigheden zoals zelfdiscipline en verantwoordelijkheid. Mijn overtuiging is versterkt door de ervaringen van mevrouw De Roeck, een leerkracht op de middelbare school Heilig Hart in Hamme, die zelfregulerend leren al gedeeltelijk succesvol toepast in haar klassen. De groei die ze bij haar leerlingen ziet, hebben mij geïnspireerd om deze aanpak verder te onderzoeken en te implementeren. Mijn overtuiging werd verder bevestigd door mijn observatie in een freinetonderwijsschool, waar het concept integraal deel uitmaakte van de leeromgeving. Beide ervaringen hebben mij doen inzien hoe waardevol het kan zijn om leerlingen op deze manier te ondersteunen.

Hoewel deze methode nog niet wijdverspreid is in het onderwijs, zie ik het als mijn taak om dit verder te onderzoeken. Mijn bachelorproef zal zich richten op het verkennen van manieren om leerlingen te ondersteunen in hun zelfregulerend proces. Dit onderzoek heeft tot doel niet alleen een praktische bijdrage te leveren aan het onderwijs, maar ook een vernieuwend perspectief te bieden op hoe leerlingen hun eigen leerproces kunnen vormgeven.

Zelfregulerend leren biedt een aanzienlijke meerwaarde voor leerlingen in de B-stroom, omdat het hen voorbereidt op de arbeidsmarkt. Vanuit mijn perspectief helpt deze aanpak hen om zelfstandiger te worden en verantwoordelijkheid te nemen. Dit bevordert niet alleen hun leerprestaties, maar ook essentiële vaardigheden die cruciaal zijn voor hun toekomstige carrière.

Het praktijkonderzoek zal plaatsvinden op Portus Berkenboom te Sint-Niklaas, een school die zich kenmerkt door een diverse leerlingenpopulatie, zowel op vlak van achtergrond als onderwijsbehoeften. Uit voorbereidende gesprekken met een begeleidende leerkracht blijft dat er reeds inspanningen worden geleverd om zelfregulerend leren te stimuleren. Tegelijkertijd worden er nog uitdagingen ervaren bij het verder versterken en verankeren van deze aanpak in de klaspraktijk. Dit onderzoek richt zich op het verkennen van ondersteunende mogelijkheden om leerlingen te helpen hun leerproces zelfstandiger en doelgerichter vorm te geven, met als doel de praktijk van zelfregulerend leren verder te optimaliseren.

2 Probleemstelling

2.1 Praktijkprobleem en theoretisch kader

Volgens Van De Pontseele (2022) ontwikkelen leerlingen planningsvaardigheden niet vanzelf. Het aanleren van deze vaardigheden vereist gerichte ondersteuning en begeleiding vanuit de schoolcontext. Door samen met leerlingen te werken aan het plannen en organiseren van hun leerproces, kunnen zij stap voor stap meer eigenaarschap ontwikkelen over hun eigen leren. Zelfregulerend leren vereist dat leerlingen in staat zijn om hun taken en leeractiviteiten te organiseren, wat voor velen een complex en overweldigend proces is. Leerlingen hebben moeite om prioriteiten te stellen en taken te ordenen op basis van verschillende aspecten, zoals het onderscheiden van belangrijke en minder belangrijke opdrachten, het bepalen van de volgorde waarin taken uitgevoerd moeten worden en het beheren van deadlines.

Daarnaast worstelen ze met het inschatten van de tijd die nodig is om een taak te voltooien en het plannen van hun activiteiten binnen de beschikbare tijd. Dit leidt vaak tot vragen als: Heb ik nog voldoende tijd? Wanneer moet ik aan de opdracht beginnen? Kan ik deze taak combineren met andere verplichtingen, zoals hobby's of sociale activiteiten? Bovendien vinden leerlingen het lastig om tijdens het proces te reflecteren op hun vooruitgang en zichzelf af te vragen of ze op schema liggen en of ze hun doelen op een effectieve manier bereiken.

In een artikel van Sins (2024) op Didactief wordt benadrukt dat leerlingen begeleiding nodig hebben bij het ontwikkelen van zelfregulerende vaardigheden. Zelfregulerend leren houdt in dat een leerling weet welke hulpmiddelen ingezet kunnen worden om het leerproces te verbeteren, en dat hij of zij in staat is dat proces actief te sturen. Denk hierbij aan het activeren van voorkennis, het structureren van de leerstof en het plannen en opvolgen van het leerproces.

Uit de kwalitatieve studie van Muijs et al. (2020) komt naar voren dat expliciete instructie een van de meest doeltreffende benaderingen is binnen het onderwijs. Deze methode omvat het gestructureerd toelichten van de strategieën die leerlingen kunnen gebruiken tijdens het leerproces, het aangeven van de momenten waarop deze hulpmiddelen het meest doeltreffend zijn, en het verduidelijken van de beoogde leerresultaten. Het expliciet aanleren van dergelijke competenties vormt een solide fundament voor leerlingen om hun leerproces zelfstandig te reguleren.

Toch blijft het ontbreken van adequate planningsvaardigheden een aanzienlijke uitdaging bij de implementatie van zelfregulerend leren. zo blijkt dat veel leerlingen in het voortgezet onderwijs (VO) moeite hebben met het plannen van hun huiswerk. Deze planningsproblemen hebben verstrekende gevolgen, waaronder verhoogde stressniveaus, piekergedrag, tegenvallende schoolprestaties, het doubleren van een leerjaar, verstoring van lessen en in sommige gevallen zelfs voortijdige schooluitval (Nederlands Regieorgaan Onderwijsonderzoek, z.d.).

Veel leerlingen ondervinden moeilijkheden bij het structureren van hun leeractiviteiten, zoals het prioriteren van taken, het inschatten van tijdsinvesteringen en het bewaken van deadlines.

Dit probleem vormt een aanzienlijke barrière voor het effectief inzetten van zelfregulatie in het onderwijs (Sins, 2024).

Deze uitdagingen staan centraal in het praktijkprobleem dat in deze bachelorproef wordt onderzocht. Het onderzoek richt zich op het ontwikkelen van gerichte ondersteuning voor leerlingen om hun planningsvaardigheden te verbeteren. Het uiteindelijke doel is om hun vermogen tot zelfregulerend leren te versterken, zodat zij beter in staat zijn verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leerproces en hun leerdoelen met succes te bereiken.

2.1.1 Wat is zelfregulerend leren?

Zelfregulerend leren is het cyclische proces waarbij een lerende zijn gedrag, denkpatronen, emoties en motivatie stuurt met het oog op het behalen van leerdoelen, rekening houdend met de context waarin hij zich bevindt (Peeters, 2023). Het verwijst naar het vermogen dat studenten actief en gericht doelen opstellen en hun cognitie, gedrag, motivatie en omgeving monitoren, reguleren, controleren en evalueren om zo de vooropgestelde doelen te bereiken (Mintens & Moens, z.d.). Dit proces omvat het stellen van leerdoelen, het organiseren van activiteiten, het opvolgen van de voortgang, het bijsturen van strategieën en het nadenken over het leerproces. Zelfregulatie is een proces waarbij leerlingen hun cognitieve capaciteiten omzetten in toepasbare vaardigheden (Zimmerman, 2002).

Zelfregulerend leren richt zich primair op de leerling en diens capaciteiten om het eigen leerproces te sturen (Peeters, 2023). In de publicatie van Onderwijskennis (2022) wordt benadrukt dat zelfregulerend leren omvat wat de leerling onderneemt, overweegt en ervaart tijdens het leren. Het is belangrijk om hierbij een onderscheid te maken: hoekenwerk of projectwerk op zichzelf vormt geen illustratie van zelfregulerend leren. Echter, een leerling die binnen het kader van dergelijk werk de doelstellingen kent en zelfstandig de noodzakelijke stappen zet om deze doelen te realiseren, past zelfregulerend leren toe.

Peeters (2023) maakt duidelijk dat zelfregulerend leren draait om het aansturen van gedrag, denkprocessen en motivatie gerelateerde gevoelens. Deze aspecten worden respectievelijk aangeduid als cognitieve, metacognitieve en affectieve vaardigheden, ook wel bekend als de drie domeinen van zelfregulatie. Het is van groot belang om deze componenten in samenhang te bekijken, in plaats van ze afzonderlijk te benaderen. Zo'n integrale aanpak stelt leerlingen in staat om deze vaardigheden op een doeltreffende manier te combineren, wat bijdraagt aan een sterkere beheersing van hun leerproces.

Een belangrijk aandachtspunt is dat het plannen van leeractiviteiten slechts een eerste stap vormt. Het daadwerkelijk realiseren van deze planning vereist motivatie, die een doorslaggevende rol speelt in het succes van zelfregulerend leren. Wanneer leerlingen erin slagen om hun motivatie te verbinden met hun cognitieve en metacognitieve vaardigheden, ontstaat er een krachtig samenspel dat leidt tot een optimaal leerresultaat.

Met dit geïntegreerde perspectief wordt duidelijk hoe essentieel het is om de verschillende domeinen van zelfregulerend leren in samenhang te ontwikkelen en te ondersteunen.

De reviewstudie van de Rijksuniversiteit Groningen, gepubliceerd door NRO (2022), laat zien dat zelfgestuurd leren een combinatie van cognitieve en metacognitieve vaardigheden, ondersteund door motivatie. Deze combinatie draagt bij aan meer zelfstandigheid, diepere betrokkenheid en verbeterde leerprestaties. Daarnaast stimuleert het probleemoplossend denken, zelfreflectie en het vermogen om te leren van fouten. Hoewel technologie, zoals digitale leeromgevingen, dit proces kan ondersteunen, kan zelfgestuurd leren ook effectief plaatsvinden binnen traditionele onderwijsvormen waarin leerlingen meer ruimte krijgen om hun leerproces zelf vorm te geven.

Zelfregulerend leren kan in drie hoofdcategorieën worden onderverdeeld:

- Cognitie (het mentale proces van weten, begrijpen en leren);
- Metacognitie (vaak omschreven als 'leren leren');
- Motivatie (de bereidheid om onze (meta)cognitieve vaardigheden in te zetten).

2.1.2 Cognitie

De hersenen zijn cruciaal om te kunnen leren (Jolles & Huijser, 2021). Als we spreken over cognitie, verwijzen we meestal naar alles wat verband houdt met kennis. Met andere woorden, de opeenstapeling van informatie die we door leren of ervaring hebben opgedaan (CogniFit, z.d.).

Op basis van informatie van CogniFit (z.d.) ontstaat het vermogen om prikkels die via onze zintuigen binnenkomen te combineren met eerdere ervaringen en persoonlijke kenmerken. Hierdoor kunnen we informatie verwerken, beoordelen en betekenis toekennen aan de wereld om ons heen. We zetten alle gegevens om in toepasbare kennis. Het proces omvat diverse cognitieve functies, zoals leren, aandacht, geheugen, taal, redenering en besluitvorming, die gezamenlijk bijdragen aan onze intellectuele ontwikkeling.

2.1.3 Metacognitie

Metacognitie is tweedelig, namelijk bewust zijn van het leerproces en dit kunnen toepassen in de juiste leermethode (Ernst et al., 2017). Metacognitieve zelfregulatie wordt beschouwd als de essentie van zelfstandig leren (Blom et al., 2007).

Surma (2019) stelt dat metacognitie essentieel is in het onderwijs. Sol en Stokking (2023) geven aan dat metacognitieve vaardigheden essentiële processen omvatten zoals het zich oriënteren op een opdracht, het formuleren van doelen, het opstellen van een plan, zelfcontrole, het beoordelen van uitkomsten en het nadenken over het eigen handelen. Deze competenties zijn noodzakelijk voor effectief leren, aangezien ze bepalen wat, wanneer, waarom en op welke manier een leerling bepaalde handelingen verricht. Metacognitie vervult een fundamentele functie in het stimuleren van zelfstandig en doelgericht leren. Het stelt leerlingen in staat om niet alleen inzicht te verwerven in hun eigen denk- en leerstrategieën, maar ook om deze actief te reguleren en aan te passen aan veranderende situaties of moeilijkheden. Het stimuleren van metacognitie in het onderwijs draagt daarnaast bij aan een

diepgaand inzicht leerinhouden en versterkt de autonomie van leerlingen. Hoe sterker jouw metacognitieve kennis, hoe beter je het leerproces kunt sturen (Peeters, 2023).

Volgens Editverse (z.d.) is metacognitie “de sleutel tot het ontsluiten van het volledige potentieel van kinderen als lerenden. Door zelfbewustzijn en zelfregulatie te bevorderen, kunnen we hen in staat stellen om onafhankelijke, levenslange lerenden te worden.”

Wanneer kinderen een beter bewustzijn van hun eigen geheugencapaciteiten ontwikkelen, kunnen ze die informatie gebruiken om hun leerproces aan te passen (Forsberg, 2023).

2.1.4 Motivatie

Dit slaat onder andere op het zelfvertrouwen van een persoon in zijn of haar eigen kunnen, of de mate waarin iemand zichzelf stimuleert om een taak of leerproces tot een goed einde te brengen (Schamp, 2019). In de beschrijving van Onderzoekende School?! (z.d.) wordt motivatie bij een leerling verwijst naar de innerlijke stimulans die het gedrag aanstuurt, volhoudt en richting geeft. Het omvat intrinsieke elementen, zoals nieuwsgierigheid en plezier, als extrinsieke prikkels, zoals beloningen of waardering. Motivatie is cruciaal voor het volhouden van inspanning, het effectief gebruik van leerstrategieën en het behalen van onderwijskundig succes. Samengevat is motivatie de bereidheid om te leren en het verlangen om leerstof onder de knie te krijgen.

2.1.5 Belangrijke componenten van zelfregulerend leren

Zelfregulerend leren is een verzamelbegrip met heel wat onderliggende variabelen (Van Looy, 2021). Het omvat diverse processen en vaardigheden die gezamenlijk bijdragen aan doeltreffend leren. Elk van deze componenten kan afzonderlijk worden geanalyseerd en beïnvloed, wat de complexiteit van het begrip onderstreept (Sol & Stokking, 2023).

Onderwijskennis (2022) beschrijft het model van Zimmerman als een fundamenteel theoretisch raamwerk binnen het onderzoek naar zelfregulerend leren. Dit concept legt uit hoe studenten hun leerproces doelgericht beheren via een cyclisch traject, bestaande uit drie onderling verbonden stadia (Figuur 1). Het onderstreept het belang van cognitieve, metacognitieve en motiverende strategieën bij het realiseren van leerdoelen. Dankzij deze gestructureerde benadering biedt het model waardevolle inzichten in de processen die effectief leren ondersteunen.

Figuur 1. Zelfregulatiecyclus van Zimmerman (2002).

Volgens Zimmerman (2002) kent zelfregulerend leren drie fasen. De Forethought Phase (vooruitkijkfase) de Performance Phase (uitvoerfase) en tot slot de Self-Reflection Phase (zelf reflectiefase). Het schema is duidelijk cyclisch van aard, waarbij de kanttekening moet worden geplaatst dat Zimmerman zijn theorie baseert op universitair geschoolde studenten. Toch is het boeiend om te zien dat bepaalde termen steeds terugkeren als het om zelfregulatie gaat, ongeacht de leeftijd van de lerende (Drummen, 2016).

Het model is bijzonder nuttig in de klas, omdat het inzicht geeft in wat er precies plaatsvindt wanneer je zelfstandig je leerproces beheert. Het model illustreert hoe leerlingen hun leerproces reguleren voorafgaand aan, gedurende en na het leren (Peeters, 2023).

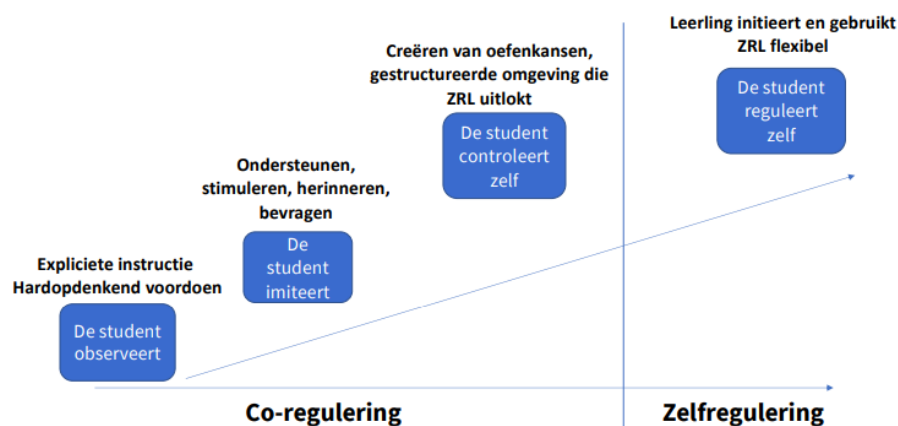
Onderwijskennis (2023) legt uit dat een student in de voorbereidende fase van het leerproces strategieën kan hanteren die gericht zijn op het vergroten van de relevantie van de opdracht, het formuleren van individuele doelstellingen en het ontwikkelen van een doeltreffende planning. Tijdens de uitvoerende fase, waarin het leerproces daadwerkelijk plaatsvindt, focust de student zich op het efficiënt indelen van de beschikbare tijd, het kiezen van passende leerstrategieën en het gestructureerd volgen van de voortgang. In de reflectieve fase, die aansluit op het voltooien van de taak, beoordeelt de student de behaalde resultaten, reflecteert op de genomen stappen en onderzoekt de mogelijkheden voor toekomstige verbetering. Hierdoor ontstaat een dynamische wisselwerking tussen plannen, evalueren en aanpassen van het leerproces.

2.2 Zelfregulerende vaardigheden

Zelfregulerende vaardigheden zijn capaciteiten om het eigen denken en handelen te organiseren, sturen en controleren (Kostons et al., 2014).

Peeters (2023) geeft aan dat deze vaardigheden van groot belang zijn bij het effectief uitvoeren van complexe taken. Het aanleren van zelfregulerende vaardigheden levert de beste resultaten op wanneer systematisch aandacht wordt besteed aan alle dimensies van zelfregulatie: metacognitie, gedragsbeheersing en motivatie. Het vereist een flexibele benadering, waarbij studenten hun strategieën aanpassen aan hun behoeften en leeromgeving, omdat er geen algemene methode bestaat die voor iedereen effectief is (Tinajero et al., 2024).

Het vraagt volgens Peeters (2023) een flexibele en gepersonaliseerde ondersteuning, waarbij steeds wordt uitgegaan van de behoeften van de leerling. Voor elke zelfregulerende vaardigheid die een leerling ontwikkelt, doorloopt hij vier groeifasen (Figuur 2).

Figuur 2. De vier ontwikkelingsfasen van ZRL. Aangepast overgenomen uit *Zelfregulerend leren Hoe? Zo!* (p.117) door J. Peeters, 2023, Lannoo Campus.

2.2.1 Soorten vaardigheden:

Doelen formuleren:

Zonder (leer)doel, geen zelfregulerend leren. Voordat je ergens naartoe kunt navigeren, moet je weten welke richting je uit wilt (Peeters, 2023). Gedurende de voorbereidingsfase word(meta-)cognitieve voorkennis, en de leerlingen ontvangen een document om een planning te maken en daarbij doelstellingen vast te leggen (Snippe, 2023).

Peeters (2023) geeft aan dat dit inhoudt dat een concrete en specifieke leeruitkomst wordt gedefinieerd die men tijdens het leerproces wil realiseren. Het beperken van het aantal doelen per activiteit draagt bij aan een gestructureerde en overzichtelijke leerervaring voor de leerling.

Planning maken:

Volgens Peeters (2023) bepaal je op basis van je doelen de verschillende stappen die nodig zijn om je doel te bereiken.

Het opstellen van een planning kan afhankelijk zijn van verschillende factoren, waaronder:

- De complexiteit van een taak
- Beschikbare tijd
- Persoonlijke vaardigheden en voorkennis
- Hulpmiddelen
- Motivatie en focus

Volgende vragen kunnen helpen om een duidelijke en haalbare structuur te creëren:

- Op welk moment van de dag/week?
- Welke taken?
- Hoeveel tijd per taak?
- Wanneer pauzes?
- Bepaal start- en eind uur.

Toepassen van effectieve taak- en/of leerstrategieën:

Van Looy (2021) stelt dat leerstrategieën doelgerichte methoden of technieken zijn die leerlingen inzetten om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden. Het toepassen van strategieën helpt om leerlingen geconcentreerd te blijven werken. Als de taak niet vraagt om informatie te verwerken maar eerder om een vaardigheid systematisch in te oefenen, dan heeft de student een taakstrategie nodig (Minten & Moens, z.d.).

Leerproces monitoren:

Peeters (2023) noemt dat het beheren van het eigen leerproces ook bekendstaat als metacognitie. Dit omvat het reflecteren op het eigen denken en het aanpassen waar nodig. Door jezelf te monitoren of te evalueren tijdens een opdracht, werk je met de kennis en hulpmiddelen die je al hebt, zoals notities, zelftests en feedback. Daarbij registreer je hoe vaak je een bepaalde strategie toepast en hoe effectief deze wel of niet is gebleken. Dit kan door jezelf vragen te stellen zoals:

- Begrijp ik de leerstof?
- Bereik ik mijn vooropgestelde doelen?
- Gebruik ik de correcte strategie?
- Heb ik voldoende tijd?

Evalueren en bijsturen:

Een essentieel, maar uitdagend aspect van zelfregulatie is het evalueren van de eigen prestaties (Onderwijskennis, 2022).

Volgens Peeters (2023) kunnen volgende vragen helpen:

- Zijn de doelen bereikt?

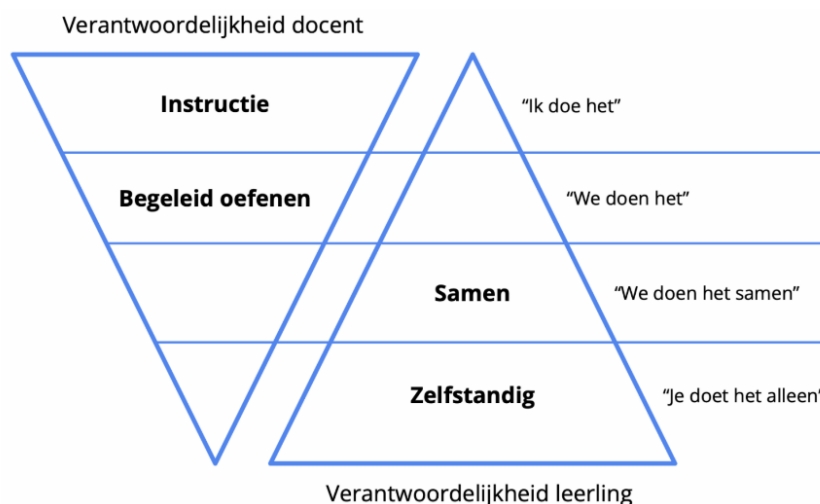
- Zijn alle deadlines gehaald?
- Ben je tevreden met het resultaat?
- Wat kan je in de toekomst anders doen?

2.3 De leraar bij zelfregulerend leren

Scholen en opleidingen interpreteren het stimuleren van zelfregulatie namelijk vaak door de leerling simpelweg meer verantwoordelijkheid te geven (Dinghs, 2022). Een school kan zelfregulerend leren bevorderen door de leerlingen op een correcte manier te begeleiden. Help leerlingen niet te veel, maar daag hen ook niet te weinig uit (Peeters, 2023). Het is essentieel dat leraren leerlingen voorzien van gerichte feedback en ruimte bieden voor autonomie, zodat zij verantwoordelijkheid leren nemen voor hun eigen leerproces. Het is daarom nodig dat leerlingen tools kunnen gebruiken om zelfregulerend leren te leren.

Wanneer we leerlingen ineens alles zelf laten doen of laten kiezen, dan mogen we geen wonderen verwachten op gebied van zelfregulatie (Dinghs, 2024). Het is belangrijk dat je onderzoekt welke vaardigheden leerlingen beheersen en hen vooraf laat nadenken over de aanpak van een opdracht (De Wilde, 2019). Goede leraren geven duidelijke aanwijzingen en stimuleren hierbij gewenst gedrag (Onderwijskennis, 2022).

Dinghs (2024) verwijst naar zelfsturing bij leerlingen als een proces waarbij docenten geleidelijk hun invloed verminderen en scholieren de mogelijkheid krijgen om zelfstandig te werken. Een effectieve aanpak hiervoor is geleidelijke ondersteuning, oftewel scaffolding. Fisher & Frey (2013) beschrijven deze methode als een proces waarbij leerlingen eerst voldoende begeleiding ontvangen om een taak succesvol uit te voeren, waarna de mate van zelfstandigheid stapsgewijs wordt vergroot totdat ze de taak volledig autonoom kunnen volbrengen (Figuur 3).

Figuur 3. Gradual Release of Responsibility model (Fisher & Frey, 2013).

2.4 Valkuilen bij zelfregulerend leren

Volgens De Wilde (2022) kan zelfsturing niet zonder gezamenlijke instructiemomenten. Laat leerlingen samen de theorie over het heelal of rekenregels verkennen. Alle leerlingen hebben die basiskennis nodig. Maar toepassingen maken, oefenen in contexten en op verschillende niveaus kan wel via eigen initiatief. Een overmatige focus op zelfregulatie kan leiden tot een afname van de rol van leraren, waardoor leerlingen mogelijk onvoldoende ondersteuning krijgen en hun leerproces stagneert (Mintens & Moens, z.d.).

Sins (2023) stelt dat leerlingen soms niet weten wat ze al dan niet beheersen; ze hebben geen besef van het doel of van het belang van het bijhouden van een planning. Het is daarom essentieel dat onderwijsinstellingen een balans vinden tussen het stimuleren van zelfstandigheid en het aanbieden van de nodige ondersteuning om deze valkuilen te vermijden.

2.5 De leerling in de B-stroom

Volgens Vandecandelaere (2024) is de B-stroom in de eerste graad van het secundair onderwijs bedoeld voor leerlingen die de lagere school afronden zonder getuigschrift of voor wie een meer praktijkgerichte benadering beter aansluit. Deze groep bestaat uit een gevarieerd gezelschap met uiteenlopende onderwijsbehoeften, achtergronden en talenten.

Leerlingen in de B-stroom hebben vaak behoefte aan structuur, helderheid en een visuele, concrete manier van kennisoverdracht. Ze zijn niet per definitie minder sterk, maar hanteren een andere leerstijl. Veel van hen beschikken over praktische intelligentie, inventiviteit en doorzettingsvermogen.

Leraren in de B-stroom krijgen te maken met diverse klasgroepen waarin verschillen in motivatie, taalbeheersing en het gebruik van leerstrategieën sterk kunnen variëren (Devos, 2022). Daarnaast worstelen sommige leerlingen met een beperkt zelfvertrouwen, mede als gevolg van negatieve schoolervaringen uit het verleden (Bossuyt, 2024).

2.5.1 Zelfregulatie als hefboom voor leerwinst

In hun bijdrage voor Klasse (2025) benadrukken Van Peteghem en Arnou dat complexe opdrachten binnen authentieke contexten, zoals het organiseren van een soepverkoop of het uitwerken van een project rond fast fashion, leerlingen aanzetten tot het inzetten van hogere orde denkvaardigheden, waaronder zelfregulerend leren. Door jongeren actief te laten meedenken over het plannen van taken, het inschatten van benodigde tijd en het stellen van prioriteiten, ontwikkelen ze vaardigheden die ook buiten de schoolomgeving waardevol zijn. Hoewel sommige leerlingen in de B-stroom hierbij extra begeleiding nodig hebben, toont praktijkgericht onderzoek aan dat zij wel degelijk in staat zijn om zelfregulerende vaardigheden te verwerven, op voorwaarde dat de leeromgeving voldoende structuur en uitdaging biedt.

2.6 Onderzoeksdoel en onderzoeksvraag

Vanuit de vastgestelde nood op Portus Berkenboom Sint-Niklaas om leerlingen uit de eerste graad B-stroom beter te ondersteunen in hun planningsvaardigheden, is het idee ontstaan om een gerichte planningstool te ontwikkelen. Deze nood werd onder andere bevestigd door mevrouw Tiny De Mulder, externe begeleider en leerlingbegeleider, die opmerkte dat veel leerlingen moeite hebben met het zelf plannen en het stellen van prioriteiten, vooral in combinatie met hun privéleven. Tijdens PLT (persoonlijke leertijd) werken leerlingen al deels aan zelfregulerend leren, maar een geschikte tool zou hen hierin extra kunnen ondersteunen.

De planningstool is bedoeld om hun planningsvaardigheden te versterken, wat een essentieel onderdeel is van zelfregulerend leren. De tool helpt leerlingen niet alleen bij het plannen en organiseren van hun schooltaken, maar ook bij het effectief combineren van deze taken met andere activiteiten. Door middel van deze tool willen we leerlingen ondersteunen bij het stellen van doelen, het monitoren van hun voortgang en het reflecteren op hun leerproces, zodat ze een betere balans vinden tussen school en hun persoonlijk leven.

Onderzoeksdoel:

Het ontwerpen, uittesten en evalueren van een planningstool die specifiek is ontworpen voor leerlingen uit de eerste graad B-stroom op Portus Berkenboom Sint-Niklaas, met als doel het verbeteren van hun planningsvaardigheden.

Onderzoeksvraag:

Hoe moet een planningstool voor leerlingen uit de eerste graad B-stroom van Portus Berkenboom eruitzien zodat hun planningsvaardigheden, als onderdeel van zelfregulerend leren, ondersteund en versterkt worden?

Deze planningstool heeft als doel de planningsvaardigheden van de leerlingen te ondersteunen en te versterken, als onderdeel van zelfregulerend leren. Door een effectieve en gebruiksvriendelijke planningstool te creëren, wil ik leerlingen helpen om hun leeractiviteiten beter te plannen en te organiseren, waardoor ze meer controle krijgen over hun leerproces en hun prestaties kunnen verbeteren.

Deelvragen:

- Wat zijn de moeilijkheden van leerlingen uit de eerste graad B-stroom bij het plannen van hun leeractiviteiten?
- Welke kenmerken moet een planningstool bevatten om effectief en gebruiksvriendelijk te zijn voor deze doelgroep?
- Hoe kunnen elementen van zelfregulerend leren (zoals doelen stellen, voortgang monitoren en reflecteren) worden geïntegreerd in de planningstool?

- Hoe ervaren leerlingen het gebruik van de planningstool?
- In hoeverre voldoet de planningstool aan de ontwerpisen?

Kernbegrippen:

- Zelfregulerend leren

Zelfregulerend leren verwijst naar een proces waarbij leerlingen hun eigen leerproces actief steuren. Ze stellen doelen, plannen hun aanpak, volgen hun vooruitgang op en passen hun strategieën aan waar nodig. Dit proces vereist zowel motivatie als metacognitieve vaardigheden, en ontwikkelt zich geleidelijk met ondersteuning van de leerkracht (Zimmerman, 2002). Leerlingen leren zelf inschatten wat ze nodig hebben om een taak tot een goed einde te brengen en zo worden ze minder afhankelijk van de leerkracht.

- B-stroom

De B-stroom is binnen het Vlaams secundair onderwijs is bedoeld voor leerlingen die in het lager onderwijs moeilijkheden ondervonden met de basisleerstof. Deze stroom biedt een meer praktijkgerichte aanpak en legt minder nadruk op theoretische vakken. Het doel is om leerlingen op een haalbare manier voor te bereiden op beroepsgerichte opleidingen (Mintens & Moens, 2022).

- Planningsvaardigheden

Leerlingen gebruiken deze vaardigheden om zijn of haar tijd, taken en doelen op een georganiseerde manier te beheren. In een onderwijscontext betekent dit dat leerlingen leren hoe ze schoolwerk kunnen verdelen over de beschikbare tijd, hoe ze prioriteiten stellen en hoe ze inschatten hoeveel tijd ze nodig hebben voor een taak.

- Hulpmiddel/ planningstool

Een instrument dat leerlingen ondersteunt bij het organiseren van hun schoolwerk. Het helpt hen om overzicht te krijgen over wat ze moeten doen, wanneer ze dat moeten doen en hoe ze hun tijd kunnen indelen. Zo'n tool kan digitaal zijn (zoals een app of online agenda), maar ook analoog (zoals een papieren planner of weekoverzicht).

- Reflectie

Het bewust nadenken over eigen ervaringen om inzicht te krijgen in het eigen gedrag en denken, met het oog op persoonlijke groei.

3 Aanpak

Voor dit onderzoek werd gekozen voor een combinatie van verschillende methoden om een breed en genuanceerd beeld te verkrijgen van de noden en ervaringen van leerlingen uit de eerste graad B-stroom met betrekking tot planningsvaardigheden als onderdeel van zelfregulerend leren. De volgende methoden werden toegepast:

- Observaties

Tijdens de persoonlijke leertijd (PLT) op Portus Berkenboom observeerde ik leerlingen die extra ondersteuning krijgen bij onder andere plannen. Deze observaties boden inzicht in het gedrag en de noden van de doelgroep in een authentieke leercontext.

- Interviews

Ik voerde gesprekken met begeleiden leerkrachten van PLT om meer inzicht te krijgen in hun ervaringen. Dit hielp om de context beter te begrijpen en om relevante aandachtspunten te identificeren voor het ontwerp van de tool.

- Enquêtes

Er werd een enquête opgesteld voor zowel leerkrachten als leerlingen.

- **Leerkrachten:** 11 leerkrachten namen deel, waarvan 5 actief in de B-stroom. De enquête werd anoniem afgenomen en bracht ervaren knelpunten in kaart.
- **Leerlingen:** 148 leerlingen uit de eerste graad vulden de enquête in, waarvan de helft uit de B-stroom. Ook deze enquête werd anoniem afgenomen, met duidelijke instructies.

- Overlegmomenten

In overleg met de externe begeleider werd verduidelijkt wat PLT inhoudt en wie de betrokken leerlingen zijn. Deze informatie hielp bij het afbakenen van de doelgroep en het bepalen van de focus van het onderzoek.

- Bestuderen van schooleigen materialen

Hoewel dit geen theoretisch onderbouwd luik betreft, werden eerdere materialen van de school en leerkrachten doorgenomen om de context en de aanpak beter te begrijpen, en de tool beter te kunnen afstemmen op de doelgroep.

De gekozen methoden sluiten aan bij de deelvragen van het onderzoek.

- Wat zijn de moeilijkheden van leerlingen uit de eerste graad B-stroom bij het plannen van hun leeractiviteiten?
➔ Beantwoord via observaties, interviews met leerkrachten en de leerlingenenquête.

- Welke kenmerken moet een planningstool bevatten om effectief en gebruiksvriendelijk te zijn voor deze doelgroep?
➔ Geanalyseerd op basis van de resultaten van de enquêtes en interviews.
- Hoe kunnen elementen van zelfregulerend leren (zoals doelen stellen, voortgang monitoren en reflecteren) worden geïntegreerd in de planningstool?
➔ Geformuleerd op basis van de noden die naar voren kwamen uit de observaties, interviews en enquêtes.
- Hoe ervaren leerlingen het gebruik van de planningstool?
➔ In kaart gebracht via feedbackmomenten na het testen van de praktijk.
- In hoeverre voldoet de planningstool aan de ontwerpeisen?
➔ Beoordeeld aan de hand van de vooropgestelde ontwerpeisen, gebaseerd op verzamelde gegevens.

Ontwerpproces

Op basis van het theoretisch kader en het antwoord op de eerste drie deelvragen werden ontwerpeisen opgesteld die als leidraad dienden voor het ontwikkelen van de planningstool. De vragen en antwoorden uit de bevestigingen werden zorgvuldig geanalyseerd om te bepalen aan welke noden de tool moest voldoen. Deze eisen werden nadien afgestemd met de begeleidende leerkracht, die vanuit eigen ervaring waardevolle input gaf.

De tool werd vervolgens ontworpen met specifieke aandacht voor de doelgroep en de context van PLT. Na ontwikkeling werd de tool getest in de praktijk. De feedback van leerlingen en leerkrachten gaf inzicht in de bruikbaarheid en de mate waarin de tool aansluit bij de behoeften van de gebruikers.

Uittesten van de planner

De ontwikkelde planner wordt uitgetest bij leerlingen uit de eerste graad B-stroom tijdens PLT-sessies. Tijdens deze sessies wordt klassikaal toegelicht wat het doel van de planner is en hoe deze gebruikt moet worden. De invulling gebeurt stapsgewijs, met ondersteuning van een visueel stappenplan. Leerlingen worden geleidelijk aan aangemoedigd om zelfstandig verder te plannen, wat aansluit bij de principes van zelfregulerend leren.

Kwaliteitsbewaking van het onderzoek

Om de kwaliteit van het onderzoek te garanderen, werden de volgende maatregelen genomen:

- **Anonieme en eerlijke bevestiging:** Zowel leerlingen als leerkrachten vulden de enquête volledig anoniem in. Leerlingen werden aangemoedigd om hun eigen mening te geven, zonder beïnvloeding van anderen.
- **Gestandaardiseerde aanpak:** Alle deelnemers kregen dezelfde vragen en observatiecriteria. De vragen werden helder en neutraal geformuleerd om betrouwbare en vergelijkbare antwoorden te verkrijgen.

- **Controle en feedback:** De verzamelde gegevens werden nagelezen door de externe begeleider om subjectieve interpretaties te vermijden. Interpretaties werden vergeleken met hun bevindingen.
- **Triangulatie:** De resultaten van de verschillende onderzoeksmethoden werden met elkaar vergeleken om een vollediger en betrouwbaarder beeld te verkrijgen.
- **Validiteit van meetinstrumenten:** De vragen sloten rechtstreeks aan bij de onderzoeksvragen. De meetinstrumenten werden afgestemd op de praktijk en de doelgroep.
- **Evaluatie van de tool:** de bruikbaarheid van de tool werd beoordeeld aan de hand van feedback uit de praktijk. De betrouwbaarheid en geldigheid van de tool werden getoetst aan de hand van de opgestelde ontwerpeisen.

In de bijlage is de Gantt-chart opgenomen die een overzicht geeft van de tijdsplanning van het onderzoek.

4 Resultaten

Onderstaande gegevens zijn verzameld uit observaties, interviews en enquêtes, en geven inzicht in de moeilijkheden die leerlingen ervaren bij het plannen, de noden van de doelgroep en de effectiviteit van de ontwikkelde planningstool. De resultaten worden gestructureerd weergegeven per onderzoeksvraag en vormen de basis voor het formuleren en evalueren van de ontwerpeisen.

4.1 Observaties

De eerste observaties vonden plaats tijdens een sessie van persoonlijke leertijd (PLT) op Portus Berkenboom bij leerlingen uit de eerste graad B-stroom. Deze werking is bedoeld voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, onder andere op vlak van plannen en zelfstandig werken. Tijdens deze observaties werd gelet op het gedrag van de leerlingen in relatie tot hun planningsvaardigheden, zoals het zelfstandig starten met taken, het behouden van overzicht en het omgaan met tijd en afleiding. Dit bood waardevolle inzichten in de concrete noden van de doelgroep.

Tijdens de observaties in de PLT-werking werd gelet op de volgende criteria:

- Of leerlingen zelfstandig aan de slag gingen met hun taken
- Of ze een duidelijk overzicht hadden van wat er moest gebeuren
- Hoe ze hun tijd indeelden tijdens het werken
- Of ze hulp vroeger bij het plannen of uitvoeren van taken
- Hoe ze reageerden op afleiding of onderbrekingen
- Of ze hun voortgang opvolgden of reflecteerden op hun werk

Hoewel de leerlingen via Smartschool en instructies van de begeleidende leerkracht wisten welke taken ze moesten uitvoeren, bleek in de praktijk dat velen moeite hadden met het

stellen van doelen en het bepalen van een logische volgorde. Ik heb verschillende leerlingen actief ondersteund bij het formuleren van hun doelen en het kiezen van een eerste taak. Niet alle leerlingen gingen spontaan aan de slag; vaak was er tussenkomst nodig van de begeleidende leerkracht om hen op weg te helpen. In sommige gevallen moest de leerkracht herhaaldelijk verduidelijken wat er van hen verwacht werd.

Daarnaast hielp ik leerlingen bij het openen van taken op Smartschool en bij het zoeken naar antwoorden in hun werkboek. Het viel op dat meerdere leerlingen hun taken niet tijdig konden afronden. Ze vroegen mij wat ze moesten doen wanneer een taak niet af was, wat wijst op een gebrek aan zelfsturing en vooruitdenken. Verder bleek dat de leerlingen snel afgeleid waren door elkaar, wat hun concentratie en werktempo negatief beïnvloedde.

Deze observaties bevestigen dat veel leerlingen uit de doelgroep nood hebben aan duidelijke structuur, begeleiding bij het plannen en ondersteuning bij het behouden van focus.

4.2 Interviews

Doelstellingen van het interview:

- Inzicht krijgen in de mate waarop leerkrachten inzetten op zelfregulerende vaardigheden, in het bijzonder planningsvaardigheden.
- In kaart brengen van de moeilijkheden die leerlingen volgens de leerkrachten ervaren bij het plannen van hun leeractiviteiten.
- Achterhalen welke kenmerken een planningstool volgens de leerkrachten moet bevatten om effectief en gebruiksvriendelijk te zijn.
- Verkennen hoe elementen van zelfregulerend leren geïntegreerd kunnen worden in een tool om het leerproces van leerlingen.

Visie op zelfregulerend leren

Leerkrachten omschrijven zelfregulerend leren als het proces waarbij leerlingen geleidelijk meer verantwoordelijkheid nemen over hun leerproces. Ze benadrukken dat dit in de B-stroom sterker begeleid moet worden, maar dat het uiteindelijke doel is dat leerlingen zelfstandig kunnen plannen, reflecteren en bijsturen. Zelfregulatie wordt gezien als een noodzakelijke vaardigheid om later zelfstandig te kunnen functioneren in een complexe maatschappij.

Ingezette zelfregulerende vaardigheden

Hoewel er nog weinig expliciet wordt ingezet op het zelfstandig formuleren van doelen, worden andere aspecten van zelfregulerend leren wel actief ondersteund. Leerkrachten stimuleren bijvoorbeeld het gebruik van to-do-lijstjes om focus te bewaren. Er wordt sterk ingezet op modelleren, waarbij leerkrachten hun eigen denk- en planningsproces hardop benoemen. Daarnaast wordt gewerkt rond executieve functies, zoals taakinitiatie, tijdsbeheer en zelfmonitoring, die zichtbaar aanwezig zijn in de klasomgeving.

Hulpmiddelen en strategieën

Leerkrachten gebruiken verschillende strategieën om leerlingen te ondersteunen in hun voortgang:

- Visuele hulpmiddelen zoals kleurcodes voor taken, toetsen en deadlines.
- Bewustmaking van leerstrategieën via PLT-sessies en klas overschrijdende ondersteuning.
- Herhaling en informele opvolging, zoals korte gesprekken in de gang of reminders tijdens de les.
- Kwadrantenreflectie na taken en toetsen, waarbij leerlingen hun inzet en resultaat inschatten en bespreken.

Moeilijkheden bij plannen en zelfregulatie

De grootste uitdagingen die leerkrachten signaleren zijn:

- Het gebrek aan een gedeelde taal en aanpak binnen het schoolteam.
- Moeilijkheden bij leerlingen om strategieën toe te passen in nieuwe situaties.
- De invloed van de thuissituatie op het leerproces.
- Het inschatten van tijd en het stellen van prioriteiten.
- Verschillende vormen van uitstelgedrag, zoals perfectionisme, faalangst of gebrek aan motivatie.

Verwachtingen ten aanzien van een planningstool

Volgens de leerkrachten moet een effectieve planningstool:

- Leerlingen helpen bij het stellen van haalbare doelen, eventueel via begeleidende vragen.
- Ondersteunen bij het inschatten en verdelen van tijd, bijvoorbeeld via tijdsblokken of visuele elementen.
- Flexibel en eenvoudig zijn, aangepast aan het niveau van de leerlingen.
- Reflectie stimuleren, bijvoorbeeld via korte evaluatievragen of zelfinschatting.
- Aansluiten bij bestaande klaspraktijken.

Ondersteuning bij leerstrategieën

Leerkrachten geven aan dat de eerste graad een experimentele fase is waarin leerlingen verschillende strategieën moeten kunnen uitproberen. Er wordt bewust ruimte gelaten voor persoonlijke voorkeuren en bijsturing.

Scaffolding en opvolging

Hoewel het concept 'scaffolding' niet altijd expliciet wordt toegepast, wordt er wel gewerkt met een opbouwende aanpak. Leerlingen die moeite hebben met plannen worden tijdelijk intensiever begeleid via PLT in de vlinderklas. Nadien wordt geëvalueerd of ze zelfstandig verder kunnen. Volledige individuele trajecten zijn niet haalbaar, maar er wordt gestreefd naar maximale ondersteuning binnen de mogelijkheden.

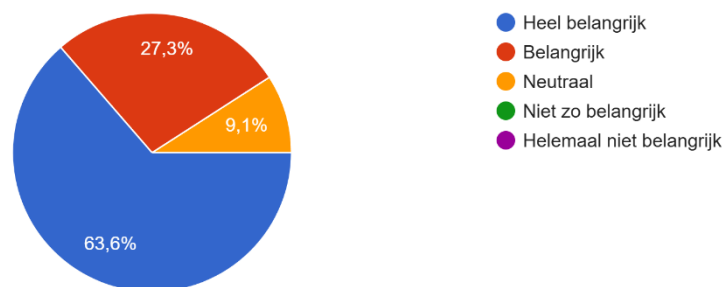
4.3 Enquête bij leerkrachten

In totaal namen 11 leerkrachten uit de eerste graad van Portus Berkenboom Sint-Niklaas deel aan de enquête, van wie er 5 actief zijn in de B-stroom. De vragen zijn gericht op het in kaart brengen van de moeilijkheden die zij bij leerlingen ervaren, hun visie op planningsondersteuning en hun verwachtingen ten aanzien van een bruikbare planningstool.

Voorbeelden van vragen die aan bod kwamen:

Hoe belangrijk vindt u het dat leerlingen goed kunnen inschatten hoeveel tijd ze voor hun taken hebben?

11 antwoorden

Op de vraag *“Hoe belangrijk vindt u dat leerlingen goed kunnen inschatten hoeveel tijd ze voor hun taken hebben?”* antwoordde 63,6% van de leerkrachten dat zij dit heel belangrijk vinden. Dit benadrukt dat tijdsinschatting volgens hen een cruciale vaardigheid is voor het zelfstandig plannen en uitvoeren van schooltaken.

Na de grafische voorstelling van de eerste vraag, waarin werd gepeild naar het belang van tijdsinschatting, werd in de enquête ook ingegaan op andere aspecten van planningsvaardigheden en de ondersteuning die leerkrachten daarbij bieden.

Een tweede vraag luidde: *“Hoe kan een planningstool leerlingen helpen om hun taken goed te spreiden over de week?”* De meeste leerkrachten gaven aan dat een visuele weekplanning, gebruikmakend van kleuren en icoontjes, het meest doeltreffend is. Volgens hen helpt dit leerlingen om overzicht te bewaren en hun taken op een duidelijke en gestructureerde manier te organiseren.

Vervolgens werd stilgestaan bij de vraag: *“Hoe ondersteunt u leerlingen bij het stellen van prioriteiten binnen hun schoolwerk en andere verplichtingen?”* Het merendeel van de leerkrachten benadrukte hierbij het belang van een gezamenlijke aanpak. Door samen met de leerling de planning en deadlines te bespreken, krijgen zij beter inzicht in wat dringend en belangrijk is, en leren ze geleidelijk hoe ze hun werk kunnen structureren.

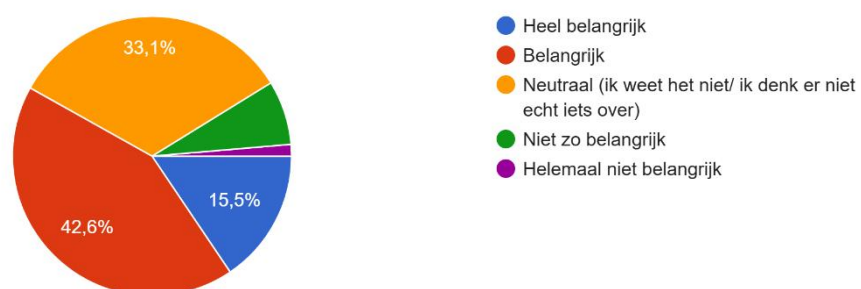
Ook het gebruiksgemak van een papieren planningstool kwam aan bod, met de vraag: *“Wat vindt u belangrijk voor de gebruiksvriendelijkheid van een papieren planningstool voor leerlingen?”* Leerkrachten gaven aan dat vooral een duidelijke structuur en overzichtelijke layout essentieel zijn. Wat daarbij het meest gewaardeerd wordt, is een logische indeling per dag of per week, zodat leerlingen snel kunnen terugvinden wat er van hen verwacht wordt.

Tot slot werd gepeild naar het actuele gebruik van planningshulpmiddelen in de klaspraktijk, via de vraag: *“Gebruikt u een planningstool of soortgelijke tool tijdens uw lessen om leerlingen te helpen?”* Hieruit bleek dat enkele leerkrachten momenteel tools zoals Smartschool inzetten om leerlingen te ondersteunen bij het plannen. Daarnaast gaf een aantal leerkrachten aan geïnteresseerd te zijn in het gebruik van een aparte planningstool, ook al gebruiken zij er op dit moment nog geen. Dit duidt op een zekere openheid binnen het lerarenteam om nieuwe hulpmiddelen te integreren, op voorwaarde dat deze aansluiten bij de noden van de leerlingen.

4.4 Enquête bij leerlingen

Voor dit onderzoek werd een enquête afgenomen bij in totaal 148 leerlingen uit de eerste graad van Portus Berkenboom Sint-Niklaas, waarvan 74 leerlingen uit de B-stroom en 74 leerlingen uit de A-stroom. De resultaten geven inzicht in de ervaringen, meningen en voorkeuren van deze leerlingen met betrekking tot het onderzochte onderwerp. In wat volgt worden de belangrijkste bevindingen besproken.

Hoe belangrijk vind je het om zelf te bepalen welke taken je eerst doet of wat je moet leren?
148 antwoorden

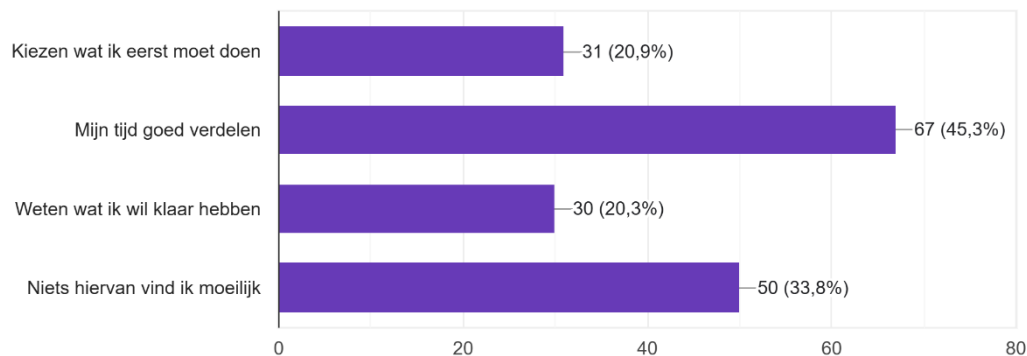

Bij de vraag “Hoe belangrijk vind je het om zelf te bepalen welke taken je eerst doet of wat je moet leren?” gaf bijna de helft van de leerlingen aan dat ze het belangrijk vinden om hierin zelf keuzes te maken. Dit resultaat wijst op een duidelijke behoefte aan autonomie binnen het

leerproces. Het kunnen kiezen van de volgorde van taken of leerinhouden is een belangrijk aspect van zelfregulatie, waarbij leerlingen actief sturing geven aan hun eigen leerproces.

Wat vind jij moeilijk als je je schoolwerk zelf moet plannen? Kies wat jij het moeilijkst vindt. Je mag er ook meer dan één aanduiden.

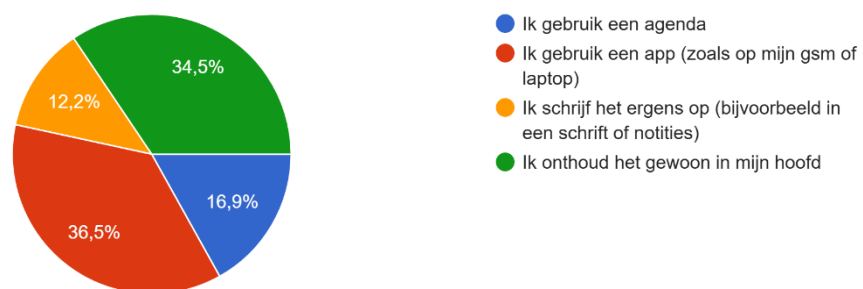
148 antwoorden

Op de vraag “Wat vind jij moeilijk als je je schoolwerk zelf moet plannen?” konden leerlingen meerdere antwoorden aanduiden. Maar liefst 67 leerlingen gaven aan dat ze het moeilijk vinden om hun tijd goed te verdelen. Dit wijst op een duidelijke nood aan ondersteuning bij het plannen en structureren van hun schooltaken.

Hoe onthoud jij welke taken je al gedaan hebt en welke je nog moet doen?

148 antwoorden

Op de vraag “Hoe onthoud jij welke taken je al gedaan hebt en welke je nog moet doen?” blijkt dat leerlingen sterk uiteenlopende strategieën hanteren. Slechts een klein aantal leerlingen maakt gebruik van een agenda, en 12,2 % geeft aan dat ze hun taken ergens opschrijven. Opvallend is dat 34,5 % van de leerlingen hun taken gewoon uit het hoofd probeert te onthouden, terwijl 36,5% gebruik maakt van een app.

Deze verdeeldheid toont aan dat veel leerlingen nog geen vaste of efficiënte methode hebben om hun schoolwerk te organiseren. Het ontbreken van een uniforme aanpak kan leiden tot onzekerheid en een gebrek aan overzicht. Dit onderstreept de nood aan een duidelijke toegankelijke planner die leerlingen ondersteunt in het structureren van hun taken en hen meer zekerheid en rust biedt in hun leerproces.

4.5 Bestuderen van bronnen

Uit analyse bleek onder andere dat er reeds gebruik wordt gemaakt van de digitale agenda zoals Smartschool. Deze is gestuurd door de leerkrachten, maar niet voor elke leerling effectief. Hierin worden enkel weergegeven wat ze moeten doen, de planning moeten ze nog steeds zelf maken. Bij een aansluitend overleg is duidelijk geworden dat de planner moet aansluiten bij de werking van Smartschool, het digitale leerplatform dat binnen de school breed wordt ingezet.

4.6 Ontwerp en functionaliteit van de planningstool

Op basis van verzamelde gegevens werd een planningstool ontwikkeld (Figuur 4) die volledig van nul af aan werd ontworpen. Deze tool werd zorgvuldig afgestemd op de noden van de doelgroep en sluit aan bij de bestaande werking binnen de school, met name gebruik van Smartschool.

Figuur 4. Planningstool.

De planner houdt rekening met de kleurcodes die ook in Smartschool worden gebruikt, zodat er visuele herkenbaarheid ontstaat. Leerlingen starten met het invullen van hun naam, maand en weekperiode. Dit zorgt voor een vlotte overgang en verhoogt de gebruiksvriendelijkheid.

Op de achterzijde van de planner is een stappenplan op maat voorzien. Dit stappenplan begeleidt de leerlingen bij het invullen van hun planning en stimuleert het zelfregulerend leren. Het helpt hen om gestructureerd te werk te gaan en hun leerproces actief in handen te nemen.

Hoe gebruik ik mijn weekplanner?

Stap 1: Start met invullen

1. Schrijf je naam bovenaan.
2. Noteer de maand en de week (bv. 19/05 tot 25/05).
3. Vul bij elke weekdag de juiste datum in (bv. 19/05).

Stap 2: Vul het vakje "Deadlines" in

1. Noteer hier je belangrijkste deadlines van die week.
2. Vink ze af als je genoeg gestudeerd hebt voor de toets of de taak volledig hebt afgewerkt.

Stap 3: Houd rekening met je vrije tijd

1. Kijk of je op sommige dagen hobby's of sport hebt.
2. Plan grote toetsen of taken op dagen waarop je meer tijd hebt.
3. Schrijf je hobby's of sport in het vakje "vrije tijd".

Stap 4: Plannen van je schoolwerk

1. Kijk op Smartschool welke taken of toetsen je hebt.
2. Denk goed na: Wat ga je wanneer maken of studeren?
3. Schrijf je taken/toetsen in het juiste vakje op de dag waarop je eraan werkt.
4. Bepaal hoeveel tijd je aan de taak of toets wilt besteden.

Stap 5: Hulp nodig? Schrijf het op

1. Had je moeite met iets?
2. Snapte je de opdracht niet goed?
3. Schrijf je vraag of probleem op, zo weet de leerkracht dat je hulp nodig hebt!

Stap 6: Hoe voel jij je deze week?

1. Kijk naar de emoji's.
2. Omcirkel de emoji die het best toont hoe jij je voelde deze week.

Tips om goed te plannen!

- **Kijk eerst wat je allemaal moet doen.**
Schrijf op welke taken/ toetsen je hebt en wanneer ze klaar moeten zijn.
- **Verdeel grote taken in kleinere stukjes.**
Een grote taak of toets? Verdeel het over meerdere dagen, zo blijft het haalbaar.
- **Bepaal hoeveel tijd je eraan wilt geven.**
Denk goed na: hoeveel tijd heb je echt? Hoeveel tijd kan je eraan besteden?
- **Wees realistisch.**
Plan niet teveel op één dag. Hou rekening met hobby's, ontspanning en onverwachte dingen.
- **Stel een doel voor elke dag.**
Bijvoorbeeld: "Vandaag leer ik woordenschat tot p.25" of "ik maak oefening 1 tot 4".
Zo weet je wat je wilt bereiken.
- **Plan ook pauzes in.**
Werk bv. 25 minuten en pauzeer dan 5 minuten.
- **Kijk elke dag naar je planning.**
Controleer wat je gedaan hebt en pas aan als iets niet gelukt is. Zo blijf je baas over je tijd.
- **Vier wat je afwerkt!**
Klaar? Zet een vinkje, geef jezelf een compliment of doe iets leuks.
Dat motiveert je om door te gaan.

Klaar!

Je planner is nu volledig ingevuld en helpt je om deze schoolweek goed te organiseren!

De invulvolgorde is bewust opgebouwd:

1. Eerst noteren leerlingen hun deadlines (zoals taken en toetsen), zodat de belangrijkste elementen meteen zichtbaar zijn.
2. Vervolgens vullen ze stapsgewijs de rest van hun planning, inclusief:
 - de concrete taken,
 - hoeveel tijd ze eraan willen besteden,
 - ruimte voor hobby's en vrije tijd.

Daarnaast is er ruimte voorzien waar leerlingen hun gevoel kunnen aanduiden. Dit fungeert als een vorm van reflectie, en biedt leerkrachten de mogelijkheid om in te spelen op signalen van stress, onzekerheid of hulpvragen die niet altijd expliciet worden uitgesproken. Zo draagt de planner niet alleen bij aan organisatie en structuur, maar ook aan welbevinden en begeleiding.

De uiteindelijke ontwerpisen voor de planningstool zijn afgestemd op de antwoorden uit het onderzoek en bieden een gericht antwoord op de eerste drie deelvragen:

1. Wat zijn de moeilijkheden van leerlingen uit de eerste graad B-stroom bij het plannen van hun leeractiviteiten?

De resultaten van het onderzoek tonen aan dat deze leerlingen moeite hebben met tijdsinschatting, het stellen van prioriteiten, en het combineren van schoolwerk met vrije tijd. Daarom:

- Moet de tool in één oogopslag duidelijk maken wat er gepland staat.
- Worden kleurcodes en icoontjes gebruikt om visueel overzicht te bieden en verwarring te vermijden.
- Is er een structurele ruimte voorzien voor vrije tijd, zodat leerlingen leren een gebalanceerde planning te maken.

2. Welke kenmerken moet een planningstool bevatten om effectief en gebruiksvriendelijk te zijn voor deze doelgroep?

Om aan te sluiten bij hun noden en cognitieve ontwikkeling, werd gekozen voor:

- Een logische en overzichtelijke indeling per week.
- Herkenbare visuele elementen (zoals kleurgebruik gelinkt aan Smartschool).
- Een speels, motiverend ontwerp dat uitnodigt tot gebruik.
- Ruimte voor deadlines en schooltaken, duidelijk gescheiden van andere activiteiten.
- Eenvoudige invulvelden die weinig vergen, maar toch structuur bieden.

3. Hoe kunnen elementen van zelfregulerend leren (zoals doelen stellen, voortgang monitoren en reflecteren) worden geïntegreerd in de planningstool?

- Een stappenplan op de achterzijde begeleidt leerlingen bij het plannen en reflecteren.
- Er is een reflectieruimte waar leerlingen hun gevoel kunnen aanduiden, wat bijdraagt aan zelfinzicht.
- Leerlingen leren via de tool doelen stellen (deadlines noteren), tijdsinschatting toepassen, en hun voortgang zichtbaar te maken in hun planning.

Deze ontwerpeisen vormen samen de basis voor een toegankelijke, motiverende en doelgerichte planner, die beantwoordt aan zowel praktische noden van de leerlingen als aan pedagogische en didactische inzichten rond zelfregulerend leren.

4.7 Ingebruikname van de planner

De ontwikkelde planner werd uitgetest bij leerlingen uit de eerste graad van de B-stroom tijdens een PLT-sessie. Bij de start werd klassikaal toegelicht wat het doel van de planner is: leerlingen ondersteunen in het plannen van hun schoolwerk, het bevorderen van zelfregulerend leren en het creëren van overzicht en rust.

Vervolgens werd stap voor stap uitgelegd hoe de planner gebruikt moet worden. Dit gebeurde mondeling en klassikaal, waarbij de verschillende onderdelen van de planner samen met de leerlingen werden overlopen. Op die manier werd duidelijk gemaakt waar welke informatie ingevuld moest worden, zodat alle leerlingen met voldoende voorkennis aan de slag konden.

Tijdens het invullen werd het stappenplan op de achterzijde van de planner geraadpleegd. In eerste instantie werd dit samen besproken, maar geleidelijk aan kregen de leerlingen de opdracht om zelfstandig, met behulp van het stappenplan, te bepalen wat de volgende stap was in het invulproces. Deze aanpak sluit nauw aan bij de principes van zelfregulerend leren en scaffolding: zelfstandige keuzes te maken.

Leerlingen kregen voldoende tijd om hun planning zorgvuldig in te vullen en na te gaan of ze alles correct hadden genoteerd. Er werd ook expliciet stilgestaan bij de manier waarop informatie in Smartschool wordt weergegeven. De gekende gegevens uit Smartschool, zoals deadlines voor taken en toetsen, werden vervolgens overgenomen in de planner.

Als begeleidende leerkracht werd er ook aandacht besteed aan het dynamische karakter van een planning. Leerlingen werden erop gewezen dat er tijdens de week nog taken of toetsen kunnen bijkomen, en dat het belangrijk is om deze aanvullingen ook in de planner op te nemen. Door dit te benoemen, werden leerlingen gestimuleerd om actief na te denken over het verdere gebruik van de planner en om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leerproces.

4.8 Evaluatie van de planner

Uit de verzamelde gegevens, waaronder een enquête bij leerlingen uit de eerste graad B-stroom van Portus berkenboom, spontane reacties en een bevraging van de begeleidende leerkracht, blijkt dat de leerlingen de tool regelmatig gebruikten en dit als ondersteunend ervoeren bij het structureren van hun taken. Opvallend is dat meerdere leerlingen spontaan vroegen naar extra exemplaren van de planner. Dit wijst erop dat zij de meerwaarde ervan inzagen voor het behouden van overzicht en het plannen van hun werk.

Leerlingen gaven aan dat de planner eenvoudig in gebruik is, mede dankzij het stappenplan dat hen begeleidt bij het zelfstandig invullen en opvolgen van hun planning. Deze gebruiksvriendelijkheid lijkt een belangrijke factor te zijn in de positieve acceptatie van het instrument.

De begeleidende leerkracht bij PLT, die tevens als externe begeleider optrad tijdens dit onderzoek, gaf aan potentieel te zien in de planner als structureel hulpmiddel binnen de schoolwerking. Op basis van de positieve resultaten vroeg zij of de planner vanaf het volgende schooljaar officieel mag worden geïmplementeerd binnen de school. Deze vraag onderstreept het vertrouwen in de effectiviteit van de tool en de mogelijke meerwaarde ervan voor het versterken van zelfregulerende vaardigheden bij leerlingen in de B-stroom.

4.9 Beantwoording van de onderzoeksvraag en deelvragen

Onderzoeksvraag:

Hoe moet een planningstool voor leerlingen uit de eerste graad B-stroom van Portus Berkenboom eruitzien zodat hun planningsvaardigheden, als onderdeel van zelfregulerend leren, ondersteund en versterkt worden?

Een effectieve planningstool voor leerlingen uit de eerste graad B-stroom van portus berkenboom moet visueel overzichtelijk, eenvoudig in gebruik en afgestemd op hun leefwereld zijn. De planner moet:

- Aansluiten bij Smartschool, met herkenbare kleurcodes en structuur;
- Stap voor stap invulbaar zijn, ondersteund door een duidelijk stappenplan op maat;
- Ruimte bieden voor deadlines, taken, toetsen, tijdsinschatting, vrije tijd en gevoelens, zodat leerlingen overzicht en zelfinzicht ontwikkelen;
- Zelfregulerend leren stimuleren, door leerlingen geleidelijk zelfstandig te laten plannen met begeleiding (scaffolding);
- Flexibel zijn, zodat leerlingen taken/toetsen kunnen aanvullen tijdens de week.

Deelvraag 1:

Wat zijn de moeilijkheden van leerlingen uit de eerste graad B-stroom bij het plannen van hun leeractiviteiten?

Op basis van verzamelde gegevens kunnen volgende moeilijkheden worden vastgesteld:

1. Tijd verdelen
Een groot deel van de leerlingen gaf aan moeite te hebben met het inschatten en verdelen van hun tijd over verschillende taken. Dit wijst op een gebrek aan tijdsmanagementvaardigheden.
2. Gebrek aan structuur
Veel leerlingen gebruiken geen vaste methode om hun taken bij te houden. Slechts een klein percentage gebruikt een agenda of schrift taken op. Een aanzienlijk deel vertrouwt op hun geheugen of een app, wat kan leiden tot onoverzichtelijkheid.
3. Weinig zelfreflectie
Leerlingen geven zelden spontaan aan hoe ze zich voelen bij hun planning en of ze hulp nodig hebben. Dit maakt het voor leerkrachten moeilijk om tijdig in te grijpen.
4. Gebrek aan continuïteit
Leerlingen houden hun planning vaak niet bij wanneer er nieuwe taken of toetsen bijkomen. Ze hebben nood aan een systeem dat hen eraan herinnert om hun planning aan te passen.

Deelvraag 2:

Welke kenmerken moet een planningstool bevatten om effectief en gebruiksvriendelijk te zijn voor deze doelgroep?

Op basis van de noden en moeilijkheden van leerlingen uit de eerste graad B-stroom, moet een effectieve en gebruiksvriendelijke planningstool voor deze doelgroep de volgende kenmerken bevatten:

1. Visuele duidelijkheid
 - Gebruik van kleurcodes die aansluiten bij Smartschool.
 - Overzichtelijke indeling per week, met ruimte voor dagen, taken, toetsen en vrije tijd.
2. Eenvoudige structuur
 - Stap-voor-stap opbouw met begeleidend stappenplan op de achterzijde.
 - Duidelijke invulvelden.
3. Ondersteuning van zelfregulerend leren
 - Leerlingen worden begeleid bij het plannen, maar krijgen ook ruimte om zelfstandig keuzes te maken.
 - Mogelijkheid om gevoelens aan te duiden, wat reflectie stimuleert.
4. Aansluiting bij de leefwereld
 - Gebruik van herkenbare termen en visuele elementen.
 - Mogelijkheid om vrije tijd en hobby's in te plannen, wat bijdraagt aan een realistische planning.
 - Niet te complex of tekstueel zwaar, zodat het ook voor minder taalvaardige leerlingen toegankelijk blijft.

Deelvraag 3:

Hoe kunnen elementen van zelfregulerend leren (zoals doelen stellen, voortgang monitoren en reflecteren) worden geïntegreerd in de planningstool?

De planner ondersteunt zelfregulerend leren door:

- Doelen stellen: ruimte om wekelijkse leerdoelen te noteren (deadlines).
- Voortgang monitoren: afvinkvakjes en tijdsinschatting per taak.
- Reflecteren: emoji's voor gevoelens en ruimte voor hulp.

Deelvraag 4:

Hoe ervaren de leerlingen het gebruik van de planningstool?

Leerlingen uit de eerste graad B-stroom van Portus Berkenboom ervaren de planner over het algemeen als duidelijk en bruikbaar. Ze vonden het handig dat de stappen visueel en begeleid waren, en dat er ruimte was voor zowel schooltaken als vrije tijd. De meeste leerlingen konden zelfstandig aan de slag met het stappenplan, wat hun gevoel van zelfstandigheid en overzicht versterkte.

Deelvraag 5:

In hoeverre voldoet de planningstool aan de ontwerpeisen?

De planner voldoet in grote mate aan de vooraf opgestelde ontwerpeisen. Ze sluit aan bij Smartschool, bevat een visueel stappenplan, biedt ruimte voor doelen, reflectie en tijdsinschatting, en is aangepast aan het niveau van de doelgroep. De tool ondersteunt zowel zelfregulatie als gebruiksvriendelijkheid, zoals beoogd.

5 Conclusie

Het doel van dit praktijkonderzoek was om te achterhalen hoe een planningstool voor leerlingen uit de eerste graad B-stroom van Portus Berkenboom eruit moet zien om hun planningsvaardigheden, als onderdeel van zelfregulerend leren, te ondersteunen en versterken. Op basis van enquêtes, observaties, analyses en het uittesten van de tool, kan geconcludeerd worden dat de ontwikkelde planner effectief inspeelt op de noden van deze doelgroep.

De resultaten tonen aan dat veel leerlingen moeite hebben met het verdelen van hun tijd, het stellen van prioriteiten en het behouden van overzicht. De planner biedt hierop een concreet antwoord door structuur, visuele ondersteuning en een stapsgewijze aanpak te combineren.

Als begeleidende leerkracht heb ik gemerkt dat het klassikaal en stapsgewijs invullen van de planner, met ondersteuning van het stappenplan, niet alleen rust bracht in de klas, maar ook het zelfvertrouwen van leerlingen versterkte. Het gaf me bovendien de kans om in te spelen op individuele noden en om het gesprek aan te gaan over hun leerproces. Deze persoonlijke betrokkenheid maakte het onderzoek voor mij bijzonder waardevol.

Tijdens het ontwikkelproces werd met veel zorg nagedacht over de noden van de doelgroep, wat resulteerde in een tool die niet alleen functioneel is, maar ook vertrouwd en toegankelijk aanvoelt voor de leerlingen. Het is een product waar ik als ontwerper en begeleider met voldoening op terugkijk, omdat het niet alleen praktisch werkt, maar ook echt iets in beweging zet bij leerlingen.

Voor vervolgonderzoek stel ik voor om de planner ook te laten gebruiken door andere leerkrachten binnen de school. Hiervoor werd een beknopte instructiekaart ontwikkeld (zie bijlage), zodat de tool breed inzetbaar is. Door de planner stapsgewijs te integreren in de klaspraktijk, kunnen leerlingen op een consistente manier begeleid worden in het plannen en reflecteren, wat de transfer naar andere leercontexten vergemakkelijkt.

Deze aanpak sluit aan bij sleutelcompetentie 13: Het eigen leer- en keuzeprocess in handen nemen. Daarnaast ondersteunt de tool eindterm 4.7 Betekenisvol leren en kiezen en leerplandoel 26, waarin het inzetten van (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën centraal staat.

Andere leerkrachten die met een gelijkaardige doelgroep werken, kunnen uit dit onderzoek meenemen dat een planner geen losstaand invulblad moet zijn, maar een

begeleidingsinstrument dat leerlingen actief ondersteunt in hun leerproces. Alleen dan kan de planner bijdragen aan het versterken van zelfregulerend leren in de klaspraktijk.

6 Literatuurlijst

Blom, S., Hoek, D., & Ten Dam, G. T. M. (2007). *Metacognitieve zelfregulatie, motivatie en perceptie van klassenklimaat: Zijn er sociaal-culturele verschillen?* Pedagogische Studiën, 84(1). Geraadpleegd op 5 januari 2025, van <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14506>

Bossuyt, F. (2024, 19 september). *“Mijn 1B-leerlingen willen zich bewijzen”*. Klasse. Geraadpleegd op 15 januari 2025, van <https://www.klasse.be/728902/krachtige-leeromgeving-b-stroom-mijn-leerlingen-willen-zich-bewijzen/>

CogniFit. (z.d.). *Wat is cognitie? Betekenis en definitie*. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://www.cognifit.com/nl/cognitie>

Devos, O. (2022). *Leesstrategiegebruik van eerstejaars in de B-stroom: Een think-aloud studie* [Masterproef] Universiteit Gent. Geraadpleegd op 11 januari 2025, van https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/003/061/500/RUG01-003061500_2022_0001_AC.pdf

Dinghs, J. (2022). *Zelfregulatie en metacognitie: sturen of loslaten?* Vernieuwonderwijs. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://vernieuwonderwijs.nl/zelfregulatie-metacognitie-sturen-en-loslaten/>

Drummen, M. (2016, 10 oktober). *Bekend maken met het onbekende*. Vernieuwonderwijs. Geraadpleegd op 8 december 2024, van <https://vernieuwonderwijs.nl/bekend-maken-met-het-onbekende/>

Editverse. (z.d.). *Metacognitie ontwikkelen bij kinderen: wetenschappelijke strategieën*. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://editverse.com/nl/ontwikkeling-van-metacognitie-bij-kinderen-wetenschappelijke-strategie%C3%ABn/>

Ernst, R., Nijhof, P., & Ghysels, J. M. C. (2017). *De metadenkende leerling: Effecten van de META-methode*. Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Geraadpleegd op 22 december 2024, van <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/NRO-paper-META-methode-versie-januari-2017-def.pdf>

Forsberg, A. (2023, 8 augustus). *How does metacognition help children learn?* BOLD. Geraadpleegd op 4 januari 2025, van <https://boldscience.org/how-does-metacognition-help-children-learn/>

Jolles, D., & Huijser, J. (2021, 4 februari). *Tweeluik over het nut van kennis over hersenen en cognitie*. Didactief Online. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://didactiefonline.nl/blog/blonz/tweeluik-over-het-nut-van-kennis-over-hersenen-en-cognitie>

Kostons, D., Donker, A. S., & Opdenakker, M.-C. (2014). *Zelfgestuurd leren in de onderwijspraktijk: Een kennisbasis voor effectieve strategie-instructie*. GION onderwijs/onderzoek, Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd op 29 november 2024, van https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2015/02/Opdenakker_Zelfgestuurd-leren-in-de-onderwijspraktijk.pdf

Minten, S., & Moens, E. (z.d.). *Werkbundel – Zelfregulerend leren*. Odisee. Geraadpleegd op 5 januari 2025, van https://www.odisee.be/sites/default/files/public/2022-06/Werkbundel_Zelfregulerend%20Leren.pdf

Muijs, D., Bokhove, C., (2020). *Metacognition and Self-regulation: Evidence Review*. In Education Endowment Foundation [Afstudeeropdracht]. University of Southampton, England.

Nederlands Regieorgaan Onderwijsonderzoek. (z.d.). *Effectieve ondersteuning van leerlingen met planningsproblemen binnen het voortgezet onderwijs*. NRO. Geraadpleegd op 29 november 2024, van <https://www.nro.nl/onderzoeksprojecten/effectieve-ondersteuning-van-leerlingen-met-planningsproblemen-binnen-het-voortgezet-onderwijs>

Onderwijskennis. (2022, 28 maart). *Stap voor stap op weg naar zelfregulatie*. Geraadpleegd op 31 januari 2025, van <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/stap-voor-stap-op-weg-naar-zelfregulatie>

Onderwijskennis. (2023, 27 juli). *Zelfregulatie en motivatie ondersteunen in blended hoger onderwijs*. Onderwijskennis. Geraadpleegd op 10 december 2024, van <https://www.onderwijskennis.nl/themas/zelfregulatie-en-motivatie-ondersteunen-in-blended-hoger-onderwijs>

Onderzoekende School?! (z.d.). *Zelfregulatie in de praktijk*. Geraadpleegd op 5 januari 2025, van <https://www.onderzoekendeschool.be/topics/zelfregulatie/zelfregulatie-in-de-praktijk>

Peeters, J. (2023). *Zelfregulerend leren: Hoe? Zo!* Uitgeverij Lannoo Meulenhoff - Belgium.

Rijksuniversiteit Groningen. (2022). *Reviewstudie: metacognitie en zelfgestuurd leren*. Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Geraadpleegd op 8 december 2024, van <https://www.nro.nl/onderzoeksprojecten/reviewstudie-metacognitie-en-zelfgestuurd-leren>

Schamp, P. (2019). *Leerlingen weten hoe te leren: Een mixed-method onderzoek naar het zelfregulerend leren van leerlingen uit het laatste jaar algemeen en technisch secundair onderwijs* (Masterproef). Universiteit Gent. Geraadpleegd op 8 december 2024, van https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/784/733/RUG01-002784733_2019_0001_AC.pdf

Sins, P. (2024). *Zelfregulerend leren moet je actief aanleren*. Didactief. Geraadpleegd op 8 december 2024, van <https://didactiefonline.nl/blog/blonz/zelfregulerend-leren-moet-je-actief-aanleren>

Snippe, W. (2023). *De rol van metacognitieve vaardigheden bij zelfregulerend leren: Een systematische review*. Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd op 10 december 2024, van <https://gmwpublic.studenttheses.ub.rug.nl/2092/1/Thesis%20Snippe%2C%20W.%2024994612%20definitief.pdf>

Sol, Y., & Stokking, K. (2023). *Metacognitieve kennis en vaardigheden, zelfregulatie, en leervaardigheden*. SLO. Geraadpleegd op 11 januari 2025, van <https://www.slo.nl/publish/pages/21369/metacognitieve-kennis-en-vaardigheden-zelfregulatie-en-leervaardigheden.pdf>

Surma, T. (2019, september 10). *Lesgeven met effect? 12 bouwstenen voor effectieve didactiek*. Klasse. Geraadpleegd op 26 december 2024, van <https://www.klasse.be/182713/lesgeven-met-effect-onderzoek/>

Tinajero, C., Mayo, M. E., Villar, E., & Martínez-López, Z. (2024). *Classic and modern models of self-regulated learning: Integrative and componential analysis*. *Frontiers in Psychology*, 15. Geraadpleegd op 17 januari 2025, van <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2024.1307574/full>

Van De Pontseele, F. (2022). *Executieve functies: "Zelfgestuurd leren kan je niet zelfgestuurd leren"*. Klasse. Geraadpleegd op 31 januari 2025, van

<https://www.klasse.be/526942/executieve-functies-secundair/>

Vandecandelaere, M. (2024). *Overstroomt de B-stroom?*. Klasse. Geraadpleegd op 12 27 januari 2025, van <https://www.klasse.be/733478/stijging-b-stroom/>

Van Looy, D. (2021). *Welke leraren bewandelen het pad richting zelfregulerend leren? Een kwantitatief onderzoek naar de beïnvloedende leerkrachtfactoren in het optimaliseren van zelfregulerend leren bij leerlingen in het Vlaams secundair onderwijs* [Masterproef]. UGent. Geraadpleegd op 4 januari 2025,

van https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/003/011/328/RUG01-003011328_2021_0001_AC.pdf

Van Peteghem, H., & Arnou, C. (2025, 16 januari). *Meer leerwinst in de B-stroom: 6 principes*.

Klasse. Geraadpleegd op 8 maart 2025, van <https://www.klasse.be/736511/meer-leerwinst-in-de-b-stroom-6-principes/>

Zimmerman, B. J. (2002). *Becoming a self-regulated learner: An overview*. Theory Into Practice.

Geraadpleegd op 12 oktober 2024, van https://doi.org/10.1207/s15430421tip4102_2

7 Bijlagen

7.1 Bijlage: Gantt – chart

Verzamelen en analyseren																					
Onderzoeksmethode	Actie	Jan				Feb				Maart				April				Mei			
		W1	W2	W3	W4	W1	W2	W3	W4	W1	W2	W3	W4	W1	W2	W3	W4	W1	W2	W3	W4
Verzamelen en analyseren																					
Onderzoeksmethode	Actie																				
Observatie	Kennismaking PLT (persoonlijke leertijd) bij 1 ^{ste} graad.				x																
	Overleg met externe begeleider over algemene informatie wat betreft PLT				x																
	Uitvoeren observatie PLT bij 1 ^{ste} graad (1 lesuur). Begeleiding door externe begeleider.					x															
	Analyseren observatie. Context, gedrag, interactie en conclusie.					x															
Interview	Interviewleidraad uitwerken voor leerkrachten.				x	x	x														
	Interviewleidraad uitwerken voor leerlingen.					x	x	x													
	Interviewvragen aanpassen na feedback promotor.									x											

	Afnemen interview bij begeleider PLT op Portus Berkenboom.											x	x								
	Analyseren interview. Context begrijpen en vastzetten. Conclusie trekken van de verklaringen.													x							
Enquête	Vragen voor enquête uitwerken voor leerkrachten en leerlingen.					x	x														
	Enquête afnemen bij verschillende leerkrachten (digitaal).												x								
	Analyseren afgenomen enquête bij leerkrachten. Gegevens verzamelen.													x	x						
	Enquête afnemen bij leerlingen (digitaal).												x								
	Analyseren afgenomen enquête bij leerlingen. Gegevens verzamelen.													x	x						
Bestuderen van bestaande planningstools	Kenmerken bekijken en vergelijken. Hoe ziet de tool eruit? Wat is wel/niet belangrijk?										x	x									
Vergelijken van methodes	Interviews en enquêtes vergelijken. Zijn er gemeenschappelijke punten? Pluspunten of werkpunten? Komen de bevindingen van														x	x					

	leerkrachten overeen met noden van leerlingen?																				
Gebruikersonderzoek	Testfase met leerlingen waarbij zij de tool gebruiken.																	x	x	x	
	Enquête bij leerlingen na gebruik van de tool (evaluatie).																			x	x
	Bevraging bij leerkrachten over het gebruik van de tool.																			x	x
Concluderen en ontwerpen																					
Oplijsten van de ontwerpeisen op basis van (1) de probleemstelling met theoretische kader en (2) resultaten van de eerste onderzoeksfase.									x	x	x										
Eerste ontwerp maken														x							
Voorleggen van het eerste ontwerp aan mijn promotor en externe begeleider.														x	x						
Aanpassen ontwerp (optioneel)															x	x					
Ontwerp uittesten																			x	x	
Evalueren van het ontwerp																					x
Rapporteren en presenteren																					
Product finaliseren																					x
Rapport finaliseren																					x
Journalistiek artikel finaliseren																					x

7.2 Bijlage: observatieschema PLT

Omschrijving	Ja	Nee	Opmerkingen
Op welke manier verloopt PLT?			
Gaan leerlingen zelfstandig aan de slag met taken?			
Weten leerlingen duidelijk wat ze moeten doen tijdens PLT?			
Hoe delen ze de tijd in?			
Vragen leerlingen hulp bij?			
Reageren leerlingen op afleiding?			

7.3 Bijlage: interviewleidraad leerkrachten

Doel van het interview bij de leerkracht: Bv.: - Inzicht krijgen in de mate en wijze waarop de leerkracht in deze klassen al inzet op zelfregulerende vaardigheden in het algemeen en in het bijzonder op planningsvaardigheden. - Deelvraag 1: In kaart brengen van de moeilijkheden die de leerlingen volgens de leerkracht ervaren bij het plannen van hun leeractiviteiten. - Deelvraag 2: In kaart brengen wat volgens de leerkracht belangrijk is om de tool effectief en gebruiksvriendelijk te maken. - Deelvraag 3: In kaart brengen op welke manier volgens de leerkracht de elementen van een planningstool geïntegreerd kunnen worden om het leerproces van de leerlingen te ondersteunen. - Deelvraag 4: In kaart brengen hoe leerlingen volgens de leerkracht het gebruik van de planningstool ervaren. (Na het integreren)		
Kernbegrippen	(deelaspecten)	Interviewvragen
Zelfregulerende vaardigheden	Doelen formuleren	In welke mate moeten leerlingen zelf doelen formuleren? Welke elementen zouden volgens u essentieel moeten zijn in een planningstool om leerlingen te helpen bij het formuleren van haalbare en specifieke doelen? Moet het bijvoorbeeld een begeleidende vraag bevatten?
	Planning maken	Wat zijn volgens u de belangrijkste factoren die een taak moeilijk of gemakkelijk maken om te plannen? Hoe belangrijk is het voor leerlingen om goed in te schatten hoeveel tijd ze

		hebben om hun taken te doen? Wat vindt u dat hen helpt om een goed idee te krijgen van hoeveel tijd een taak zal kosten? Hoe kan de planningstool leerlingen helpen om de tijd die ze hebben, goed te gebruiken, bijvoorbeeld door hen te helpen zien hoeveel tijd ze voor elke taak nodig hebben? Hoe zou volgens u de planningstool leerlingen kunnen helpen om hun tijd beter te verdelen over verschillende taken, zodat ze niet teveel hooi op hun vork nemen op één dag?
	Leerstrategieën	Op welke manier ondersteunt u leerlingen bij het ontwikkelen van hun eigen leerstrategieën?
De leraar bij zelfregulerend leren	Geleidelijkheid Scaffolding	Hoe leert u de leerlingen zelfregulerende vaardigheden aan? In welke mate bouwt u op dit moment 'geleidelijkheid' of 'scaffolding' in? Hoe doet u dat specifiek voor 'planningsvaardigheden'?

Uitdagingen/moeilijkheden leerlingen	planningsvaardigheden	Welke moeilijkheden ziet u opduiken bij leerlingen wanneer ze een planning moeten maken?
	Taakprioritering	Hoe helpt u leerlingen bij het stellen van prioriteiten binnen hun schoolwerk en andere verplichtingen?
	Motivatie	Welke strategieën gebruikt u om leerlingen gemotiveerd te houden bij zelfregulerend leren?
		Welke patronen van uitstelgedrag ziet u bij leerlingen?

Extra voorbeeldvragen:

1. Wat betekent zelfregulerend leren voor u en wat is het belang hiervan?
2. Op welke manier begeleidt u leerlingen bij het ZRL
3. Welke strategieën of hulpmiddelen gebruikt u om leerlingen te helpen in hun voortgang te monitoren?
4. Op welke manier kan je leerlingen stimuleren?
5. Wat met leerlingen die moeite hebben met zelfregulatie?
6. Wat zijn de grootste uitdagingen bij ZRL?
7. Hoe hard verschillen leerlingen uit de b-stroom van elkaar in hun vermogen om ZRL toe te passen?
8. Op welke manier werkt u samen met collega's om ZRL toe te passen of ondersteunen?
9. Welke vaardigheden heeft u zelf moeten ontwikkelen om ZRL goed te kunnen begeleiden?
10. Zijn er aspecten van ZRL waar u nog verbetering of meer ondersteuning in zou willen zien?

7.4 Bijlage: enquête leerkrachten

<https://forms.gle/Pn4jE91yndj63yvC8>

7.5 Bijlage: enquête leerlingen

<https://forms.gle/J6sLvgrSWj4oMUMz7>

7.6 Bijlage: planningstool

NAAM:		MAAND:		WEEK: / TOT /		TAAK TOETS MEEBRENGEN VRIJE TIJD DEADLINES KLAAR WERKTIJD							
MAANDAG /		DINSDAG /		WOENSDAG /		DONDERDAG /		VRIJDAG /		ZATERDAG /		ZONDAG /	
SCHOOL													
VRIJE TIJD													
MIJN GEVOEL:										HIER HEB IK HULP BIJ NODIG:			

Hoe gebruik ik mijn weekplanner?

Stap 1. Start met invullen

1. Schrijf je naam bovenaan.
2. Noteer de maand en de week (bv. 19/05 tot 25/05).
3. Vul bij elke weekdag de juiste datum in (bv. 19/05).

Stap 2: Vul het vakje “Deadlines” in

1. Noteer hier je belangrijkste deadlines van die week.
2. Vink ze af als je: genoeg gestudeerd hebt voor de toets of de taak volledig hebt afgewerkt.

Stap 3: Houd rekening met je vrije tijd

1. Kijk of je op sommige dagen hobby's of sport hebt.
2. Plan grote toetsen of taken op dagen waarop je meer tijd hebt.
3. Schrijf je hobby's of sport in het vakje “vrije tijd”.

Stap 4: Plannen van je schoolwerk

1. Kijk op Smartschool welke taken of toetsen je hebt.
2. Denk goed na: Wat ga je wanneer maken of studeren?
3. Schrijf je taken/toetsen in het juiste vakje op de dag waarop je eraan werkt.
4. Bepaal hoeveel tijd je aan de taak of toets wil besteden.

Stap 5: Hulp nodig? Schrijf het op

1. Had je moeite met iets?
2. Snapte je de opdracht niet goed?
3. Schrijf je vraag of probleem op, zo weet de leerkracht dat je hulp nodig hebt!

Stap 6: Hoe voel jij je deze week?

1. Kijk naar de emoji's.
2. Omcirkel de emoji die het best toont hoe jij je voelde deze week.

Klaar!

Je planner is nu volledig ingevuld en helpt je om deze schoolweek goed te organiseren!

Tips om goed te plannen!

- **Kijk eerst wat je allemaal moet doen.**
Schrijf op welke taken/ toetsen je hebt en wanneer ze klaar moeten zijn.
- **Verdeel grote taken in kleinere stukjes.**
Een grote taak of toets? Verdeel het over meerdere dagen, zo blijft het haalbaar.
- **Bepaal hoeveel tijd je eraan wil geven.**
Denk goed na: hoeveel tijd heb je echt? Hoeveel tijd kan je eraan besteden?
- **Wees realistisch.**
Plan niet teveel op één dag. Hou rekening met hobby's, ontspanning en onverwachte dingen.
- **Stel een doel voor elke dag.**
Bijvoorbeeld: “Vandaag leer ik woordenschat tot p.25” of “Ik maak oefening 1 tot 4”.
Zo weet je wat je wil bereiken.
- **Plan ook pauzes in.**
Werk bv. 25 minuten en pauzeer dan 5 minuten.
- **Kijk elke dag naar je planning.**
Controleer wat je gedaan hebt en pas aan als iets niet gelukt is. Zo blijf je baas over je tijd.
- **Vier wat je afwerkt!**
Klaar? Zet een vinkje, geef jezelf een compliment of doe iets leuks.
Dat motiveert je om door te gaan.

7.7 Bijlage: instructiekaart leerkrachten

INSTRUCTIEKAART

WAAROM DEZE TOOL GEBRUIKEN?

DIT STAPPENPLAN HELPT LEERLINGEN PLANNEN, ORGANISEREN EN REFLECTEREN. HET ONDERSTEUNT ZELFSTANDIG WERKEN EN LEREN PLANNEN, ZODAT LEERLINGEN BETER VOORBEREID ZIJN. ALS LEERKRACHT KRIJGT JE INZICHT IN HUN WERKWIJZE EN KUN JE INSPELEN OP HUN HULPVVRAGEN.

WANNEER EN HOE INZETTEN?

INTRODUCTIE

- KIES EEN VAST MOMENT (BIJV. TIJDENS PLT).
- LEG HET STAPPENPLAN UIT EN GEEF VOORBEELDEN.
- LAAT LEERLINGEN HUN SMARTSCHOOL-AGENDA OPENEN.

WEEKPLANNING INVULLEN

- DEADLINES NOTEREN (STAP 2).
- TAKEN EN TOETSEN NOTEREN (STAP 4).
- GEEF EXTRA UITLEG BIJ VAKJES ZOALS "VRIJE TIJD", EN "HULP NODIG".
- SAMEN DEADLINES INVULLEN
- BEGELEIDENDE VRAGEN
 - WAT ZIJN JE DEADLINES?
 - WANNEER KUN JE ERAAN WERKEN?
 - HEB JE SPORT/HOBBY'S OM REKENING MEE TE HOUDEN?
- KORT CONTROLEREN PER LEERLING
- ONDERSTEUNING BIEDEN BIJ GROTE TAKEN/TOETSEN

TERUGKOPPELING EN REFLECTIE

- WIE HEEFT ZIJN PLANNING GEHAALD?
- WELKE HULPVVRAGEN KWAMEN OP?
- HOE VOELDE JE JE?

PRAKTISCHE TIPS:

- SMARTSCHOOL ALS BASIS
 - LAAT LEERLINGEN DEADLINES/TAKEN/TOETSEN OPZOEKEN
 - HERINNER ZE AAN UPDATES IN SMARTSCHOOL
- VASTE MOMENTEN PLANNEN
 - EERSTE LES PLT
- SAMENWERKEN
 - START MET SAMEN INVULLEN
 - LAAT LEERLINGEN STAP VOOR STAP ZELF INVULLEN
 - UITEINDELIJK ZELFSTANDIG PLANNEN
- DIFFERENTIATIE
 - EXTRA HULP VOOR ZWAKKERE PLANNERS
 - VOORUIT PLANNEN VOOR SNELLE PLANNERS
- VISUELE HULPMIDDELEN
 - VOORBEELDPLANNER OP BORD
- AANDACHT VOOR WELZIJN
 - BESPREEK EMOJI-KEUZES
 - LET OP SIGNALLEN VAN STRESS/OVERBELASTING
- REFLECTIE STIMULEREN
 - WAT GING GOED/BETER?
- HOUD HET KORT MAAR KRACHTIG
 - OEFEN IN KLEINE STAPPEN, BREID LANGZAAM UIT
 - HERHAAL DE PLANNING ALS VAST ONDERDEEL

SLEUTELCOMPETENTIE 13: LEERCOMPETENTIES

4.7 BETEKENISVOL LEREN EN KIEZEN

HET EIGEN LEER- EN KEUZEPROCES IN HANDEN NEMEN

- LPD 26: DE LEERLINGEN ZETTEN (META)COGNITIEVE LEER- EN REGULATIESTRATEGIEËN IN OM ZICH LEERINHouden EIGEN TE MAKEN.

7.8 Bijlage: enquête evaluatie planningstool

<https://forms.gle/DGf29TxCN5fTbBuh9>